

MLADIKA

Št. 1 1988

Poština plačana v gotovini
Skupina III/70 - mesečnik
januar 1988

Spedizione in abb. postale
Gr. III/70 - Periodico mensile
gennaio 1988

■ L. 3000 ■

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

117 986 1988

9430057,1

COBISS o

MLADIKA 1

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXII.

KAZALO

Ester Sferco: Nazdravljam . . .	1
Sergij Pahor: 40 let ustave . . .	2
Alojz Rebula:	
Šopek za potrpljenje	3
Mogoče ne veste, da...	4
Pod črto	5
Vladimir Kos: Zvonovi z gramofonske plošče	7
Jelka Cvelbar: Vsi imamo pravico do vsega	8
Lojze Breznik: Dnevnik 1941-1943 (17)	9
Maks Šah: Številčno stanje na osnovnih šolah	10
Antena	11
Iz slovenske publicistike	15
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska lite- ratura (Marjan Pertot; Saša Martelanc)	17
Ocene (Glasba; Razstave)	19
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave	
Prilogi: RAST 41-88, priprav- lja uredniški odbor mladih. Pavle Merku: Svetniki v sloven- skem imenoslovju (str. 1 - 8)	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
telefon 040/768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 22.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Jugoslavi-
jo 10.000 din. Druge države 29.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji va-
luti), po letalski pošti 39.000 lir.

Tisk in fotostavek:
»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

ODMEVI

Uvodnik v lanski božični Mladiki je iz-
zval nekaj odmevov in komentarjev. Priz-
najmo kar, da so bili odklonilni odmevi ve-
činoma v našem zamejstvu (kolikor smo
jih registrirali), bolj naklonjeni pa med
bralci v Sloveniji.

Zdi se nam, da med tistimi, ki so uvod-
nik odklanjali, so bili v glavnem taki, ki bi
radi brali za božič »kaj bolj božičnega«: to
pomeni kaj bolj toplega, bolj verskega,
bolj pravovernega.

Zakaj torej uvodnik Borisa Pahorja —
recimo uvodnik ne-vernega pisatelja — v
naši božični številki? Sklep, da smo B. Pa-
horja prosili za članek, v katerem naj bi
povedal, kako on doživlja božič, kakšen
je njegov odnos do tega praznika, je do-
zorel v diskusiji na uredniški seji. Mladi-
ka je družinska in kulturna revija, ki jo iz-
dajamo katoličani, toda ni verska revija.
Poleg tega smo kot kristjani toliko trdni
v svoji veri, da nas dvomi nevernih ne
spravljajo iz ravnotežja. Nasprotno, zani-
ma nas, kaj tiste, ki niso v veri, od vere
odbija. Skušamo jih razumeti in se jim pri-
bližati. Navsezadnje tudi koprski škof Pi-
rih, ki je pred božičem v našem društvu
podal božično misel, ni citiral teologov,
ampak Kocbeka in Bojana Štiha. In kar-
dinal Poupard je še malo prej, ko je pre-
daval italijanskim študentom na tržaški
univerzi ob koncu lanskega leta, naštel
med velikimi iskalci in borci za resnico v
našem mestu slovenska pisatelja B. Pa-
horja in A. Rebulo.

Torej je uvodnik v naši božični števil-
ki obvezoval uredništvo samo toliko, ko-
likor smo obrazložili, in nič več. Avtor je
članek podpisal, zato ni res, da bi *Mladi-
ka* predlagala svojim bralcem kak druga-
čen božič. To je bil samo Pahorjev božič,
ki je — v naše veselje in zadovoljstvo —
končno sprožil tudi nekaj odmevov, saj se
sicer ob še tako hudih pojavih pri nas žal
ne zganemo in ne premaknemo. V tem
smislu se pisatelju Borisu Pahorju za čla-
nek zahvaljujemo.

Uredništvo

SLIKA NA PLATNICI: Pogled na Trst ob koncu starega leta: kaj nam bo prineslo novo leto? (foto Cvelbar). - Na prvi notranji strani: praznično razsvetljena Ljubljana med božičem in novim letom.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Lilijana Filipič, Ivo Jevnikar, Mari-
jan Kravos, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač,
Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Peter Rustja, Ester
Sferco, Tomaž Simčič, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal (likovna oprema)
in Ivan Žerjal. Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

CELOVŠKI ZVON

Kot vojak sem prišel na dopust iz ...
in prvo, kar sem kupil na ljubljanski po-
staji, je bila zadnja številka MLADINE.
Fantu, ki jo je prodajal, sem navrgel še ne-
kaj din, zakaj list uživa vse moje simpati-
je. Joj, kaj jih je napel vsem mogočim ve-
ljakom, od Mikulića tja do Popita in Ku-
čana! Potem sem šel po mestu in srečal
znanca, ki se je jezil, da ni dobil že dveh
številok CELOVŠKEGA ZVONA. In prav ti-
sti dan je zvedel, da sta bili prepovedani.
Oba sva debelo gledala. Je mogel tisti mili
ZVON sploh imeti kaj, kar bi presegalo
drznost in izzivalnost tolikih slovenskih li-
stov? Zakaj je bil torej prepovedan? Možni
razlagi sta po mojem dve: 1) poteza poli-
tičnega idiotstva, kakršnih je bilo že toli-
ko; 2) ukrep, ki naj drži zamejce v krotkem
občutku inferiornosti nasproti matici, ki
naj jih torej dela dvakrat zamejce. Kolikor
prijatelj ve, ZVON na takšno inferiornost
ne misli pristati, pred Mikulićevim reži-
mom še najmanj.

(Podpis)

O NEKI HINAVŠČINI

Sem bolj slab kristjan, ki ne gre ravno
vsako nedeljo k maši, k spovedi pa nekaj-
krat na desetletje, a vseeno nimam nič
proti sedanjim slovenskim škofom, ki se
mi zdijo vsi po vrsti v redu ljudje, mogo-
če celo preveč krotki. A se mi zdi, da je
teh naših škofov, monsinjorjev in duhov-
nikov že kar preveč po slovenskem tisku,
medtem ko v istem tisku ne boš našel in-
tervjuja s katoliškim laikom, ko da je slo-
venska Cerkev izključno iz samih posve-
čenih oseb. Mar tam na vrhu mislijo, da
so s tem odpravili vprašanje odnosov med
Cerkvijo in politiko? Ali slovensko Cerkev
predstavlja samo šest slovenskih škofov
ali pa tudi nekaj stotisoč slovenskih ka-
toličanov? Temu jaz pravim hinavščina.
Politična hinavščina. Dokazati versko svo-
bodo z intervjuvanjem kakšnega škofa —
to zmorejo tudi v Sovjetski zvezi, kjer je
zmeraj kakšen Pimen na razpolago...

(Podpis)

3994 30057

NAZDRAVLJAM

»Srečno novo leto in da bi se uresničilo vse, kar sami najbolj želite...«

S tem voščilom v presežniku pa nam res nihče ne bo zameril, čeprav spada med najbolj anonimna in včasih celo zahrbtna.

Anonimna, ker izražamo le željo po želji, pa še brskati po tujih sanjah nam ni treba.

Zahrbtna, ker bi se res ne smelo uresničiti vse, kar sami želimo, vsaj ne tisto, kar želimo v težkih trenutkih. Teh pa je v povprečnem življenju dobra tretjina, nekateri so mnenja, da jih je celo polovica:

Pol joka, pol smeha...

Res, izogibati bi se morali takih voščil.

Naj nam raje kar začno naštevati tiste drobnarije, ki naj bi nam jih v življenje natrosila sreča, še posebej v letu, ki ga bo čez leto konec, da nato vse še enkrat obnovimo — ali pa ne.

In še pravijo: »vse najboljše«!

Je res mogoče želeti »vse najboljše«? Saj se v našem življenju ta dovršenost dobrega le redko-

kdaj pojavlja in še to v preobleki privida, za kar moramo plačevati visoke dolgoročne obresti...

Saj, saj. Voščila kot pozdrav za posebno priložnost, da čimprej opravimo z obredom.

In vendar v polni zavesti, da se nam v letu lahko dogodi prav vse, moramo s svojo negotovo previdnostjo vtakniti svoj prst tudi v to.

Jaz najraje nazdravljam, pri čemer visoko dvigam kozarec, poln dobrih namenov:

nazdravljam vsem Slovencem, slovenskosti in slovenščini, da bi vztrajali s svojim in pri svojem;

nazdravljam razumevanju, strpnosti in pozornosti, da bi še dolgo plemenitili naše sožitje;

nazdravljam našemu ustvarjalnemu duhu, da bi nikoli ne prestopil mejo dobrega okusa;

nazdravljam mladini, da bi nas v prihodnosti prijetno presenetila;

nazdravljam vsem nam, da bi »živel do konca življenja«.

In — »ak' želje bi veljale kaj« — naši reviji na mnoga leta...

ESTER SFERCO

40 let ustave

Sergij Pahor

Italija se je z vrsto bolj formalnih proslav spomnila 40-letnice svoje ustave, ki je bila podpisana v dneh po božiču leta 1947, dobri dve leti po vojni, ki je državo rešila fašizma in posredno tudi kraljevine Savojevcev. Italijanska republiška ustava velja za eno najnaprednejših med državami takoimenovane civilne družbe, saj je nastala — kot pričajo številni njeni člani — v duhu krščanskega personalizma, ki se zavzema za globoko človekoljubje in za spoštovanje dostojanstva posameznika.

V ustavi je poseben člen posvečen zaščiti manjšin, toda zadevna norma — kot večina ostalih v osnovnem dokumentu italijanske republike — ima samo načelni pomen, ker je za praktično izvajanje potreben še izvršilni zakon, ki ga je treba šele odobriti. Nekatero manjšino v Italiji so take zaščitne zakone že dobile (Južni Tirolci, Valdostanci), jezikovne manjšine ga bodo dobile verjetno v kratkem, slovenska manjšina v treh pokrajinah Furlanije-Julijske krajine pa nanj čaka že ves povojni čas. S tega vidika torej Slovenci ne moremo biti zadovoljni z izvajanjem ustave in se ne moremo pridružiti splošnim hvalam. Ne gre namreč le za lepe norme, temveč tudi in v našem primeru predvsem za uresničevanje teh tako dobro formuliranih načelnih pravil. Zgolj lepa načela nam niso dovolj.

Vendar pa velja pri tem obenem tudi trezno pripomniti, da nam je ista ustava dala, da smo teh 40 let preživeli v demokraciji, ki nam je omogočila, da smo si svobodno in z dokaj veliko mero avtonomije — kolikor smo si jo sami privoščili — organizirali svoje politično, gospodarsko, kulturno in družbeno življenje sploh, v katerem smo se lahko uveljavili kot skupnost in kot posamezniki.

Prav ustavne norme pa nam morajo dati moč, da vztrajamo pri svojih zahtevah za uveljavitev manjšinskih pravic. Očitno je, da se vsaka velika stvar rojeva počasi, sprijazniti se moramo, da si nova gledanja le počasi utirajo pota v človeško zavest in njegovo pamet, zgodovinarji, ki imajo vpogled na svetovno dogajanje, trdijo, da se stvari v svetu premikajo na dolge dobe, da se ideje zelo postopoma uveljavijo in pridobivajo domovinsko pravico v javnosti. Isto se verjetno dogaja z idejami o sožitju, soglasju in spravi. Toda prvi znaki so zaznavni in to nas spodbuja, da se moramo še naprej potegovati za popolno uresničitev vseh

naših pravic na splošno in na celotnem manjšinskem prostoru. Morda nam kdo očita, da smo premalo udarni, da smo pripravljeni popuščati, taktizirati in sodelovati tudi z nasprotnikom. Toda naši kritiki revolucionarji se tudi ne morejo izkazati z vidnimi rezultati, prej nasprotno. Tudi same revolucije imajo dokaj varljive in kratkotrajne učinke, pa naj se naši revolucionarji še tako trudijo, da bi zakrili propad socialističnih modelov, po katerih se zgledujejo.

Zaobljuba vztrajnosti mora toliko bolj obvezovati katoličane, posameznike in skupnost, čeprav smo skoro povsod manjšina v manjšini. Zato moramo postati vest zakrknjeni večini v širši skupnosti, ki nas ne mara, pa tudi v naši ožji, v kateri si nekateri lastijo vse pravice in zasluge. Podobno lahko slovenska skupnost na Koroškem popiha na vest večini, ki si skuša pridobiti ugled z darovanjem košate božične jelke za trg Sv. Petra v Rimu;...

40-letnica ustave sovпада s predlogi za reformo institucij in za popravke ustavi, da bi italijanski politični in zakonodajni sistem posodobili in ga prilagodili novim zahtevam družbe. V tem okviru pa so se pojavili tudi predlogi, po katerih naj bi odpravili člen, ki trdi, da italijanska republika sloni na antifašizmu. Ta norma se nekaterim zdi preživeta in odveč tudi, ker jo krši sam obstoj desničarskega misovskega gibanja. Ob tem so se razvile tudi hude polemike, v naših krogih pa ni bilo večjih odmevov. Čeprav je res, da je pojem »antifašizem« postal že zguljena fraza, vendar pa je prav, da ostane obsodba fašizma v sami ustavi, ker gre za zloglasno stranko, ki je s svojim delovanjem že povzročila svetu in Slovencem v Italiji še posebej veliko gorja. Da je tako prav, nas prepričuje še razmislek o prvi povojni dobi v Italiji, ko se je ponudila priložnost, da bi iz državnega birokratičnega aparata pometli z vsemi, ki so se bili kompromitirali s fašističnim režimom. Tedaj pa je krščanski demokrat De Gasperi bil prepričan, da je država bolj potrebna sprave kot čistke in je tako tudi dosledno ravnal, a mu je pri tem odločilno pomagal takratni komunistični tajnik Togliatti, ki je bil v De Gasperjevi vladi notranji minister. Odgovornost, da je italijanska birokracija ostala še dosti let po vojni fašistična (in slovincem v bistvu sovražna) nosita torej obe najmočnejši italijanski stranki.

Šopek za potrpljenje

Alojz Rebula

Koča je spominjala na votlino in s stropa so zvonili obeski, ki bi bili lahko tudi coprniška šara: kljukasti križi, kovinske kače, s srpi prekrižane zvezde.

Na moj pozdrav se je izza zagrinjalca, ki je zakrivalo vhod v sosedni prostor, oglasilo v spolno nerazločljivem glasu: »Kdo je?«

»Človek na poti.«

»Moški ali ženska?«

»Moški.«

»Egipčan ali Filistejec?«

»Hebrejec.«

Glas za zagrinjalcem je le izdal žensko, čeprav na meji moškega basa. Ko je izstopila izza zagrinjalca, je z vsem — od malega, ostrega, ukrivljenega nosu do velike skalaste glave in nekem omastih bokov — le potrdila čarovniški vtis prostora. Vsekakor na nji ni bilo ničesar ženskega.

»Hebrejca tukaj ne bi več pričakovala,« je rekla z nekakšnim dobrotnim, strpnim in razumnim tonom, ki je v hipu ovrgel vtis njene zunanosti. »Hebrejcev ni več v Gesenu.«

»Vem.«

Kako ne bi bil vedel, že drugi dan sem hodil skozi prazne vasi, na omrtvelih cestah so se sončile rjavkaste kače, tišina med zapuščenimi vrtovi je zvenela nekam smrtno. Strašno bi bilo brodirati po tistem pokopališču mojega naroda, ko ne bi bil vedel, da so tam umirale ograje in ostrešja in mostovži in dimniki, v bistvu samo pogrešljivi obeski na licu matere zemlje, a da je Izrael živel dalje, hitel proti drugemu, bogatejšemu in lepšemu licu iste matere, da mu navesi nov in ponosnejši nakit...

»Zakaj ne odložiš in sedež?« je rekla. »Talučnja je navajena ljudi.«

»Tudi Hebrejcev?« sem vprašal in dal na tla meh in potem še torbo.

»Pa Hetejcev in Jebusejcev,« je rekla. »K meni prihajajo vsi. Pol Gesena je prihajalo!«

Razkošno je bilo sestiti na človekov stol pod človekovo streho, po toliko peska in vročine pod milim nebom.

»Ni mi bilo prijetno pri srcu,« je rekla, medtem ko je sedala meni nasproti, »ko so odhajali

Hebrejci. Petdeset in več žetev preživiš v neki vasi, tri rodove vaščanov poznaš, ne pri otroku ne pri psu se ne bi pomotil, čigav je, bolj kot s svojimi tako rekoč dihaš s pljuči vasi, pa ti napoči dan, ko je vasi konec. Ena sama tišina na vse strani, na cesti ni več ne otroka ne gosi, omrtvele koče te gledajo s prekrižanima latama čez vhod. Prav hudo mi je bilo, ko sem zjutraj prvič stopila skozi izpraznjeno vas. Celo vedro mi je tuje zaškripalo, ko sem ga spustila v vodnjak, ko da je iz njega nekaj zavpilo. In kje so ptiči, sem rekla, ko sem se ozrla okrog: nikjer nobenih ptičev! Še ptičem ni bilo več do naselja, kjer ni bilo več človeka! A kaj, celo kos neba je visel nad vasjo, ko da ni nebo. Tako pač osiroti zemlja, če ni več ljudi na njej. Zakaj ljudje so duša zemlje. Namreč duša iz najfinejšega ognja. Zakaj tudi drevesa in ptiči so duša zemlje — in še kakšna duša! Samo da je njihova duša iz manj finega ognja. Skratka, prav pusto je bilo znajti se sredi vasi brez živega človeka. Takrat mi je postalo skoraj žal, da nisem Hebrejka in da sem morala ostati v takšni zapuščenosti. No, saj tudi sinovom Izraela ni bilo lahko, ko so morali stran. Hudo jim je bilo, čeprav je med njimi veljalo, da gredo na boljše zemljo in k boljšemu kruhu. Kako naj bi jim bilo lahko pustiti vse, ko pa so živeli tukaj od pomnjenja!«

»Nič manj kot štiristo let,« sem rekel.

»No, pa izrjaj gozd, ki raste že štiristo let!« je povzela Egipčanka. »Saj ne rečem, nekateri so tudi odhajali, ko da nič ni. Nekateri so maščevalno izdirali ograje svojim vrtovom, da ne bi služile Egipčanom. Saj tudi na pogrebu lahko vidiš ljudi v vseh razpoloženjih! A v glavnem si videl obraze v solzah. Videl si ženske, ki so kleče poljubljale prag svoje kočice. Videl si fantiča, ki se je jokaje oziral za golobjakom nad izpraznjenim hlevom. Toda kaj me je še bolj pretreslo? Videti govedo, kako je mukaje odhajalo z verigo za vratom, ko da izreka svoj zbogom dolini Nila! No, saj bo koga prineslo spet nazaj. A kaj bo to v primeri z množico, ki je odšla. To ni bila množica, to je bilo morje! Ti pa se vračaš takole sam?«

Trezno je vzela na znanje moj odgovor, da se sploh ne vračam, ampak da nasprotno mislim za pohodom.

Mogoče ne veste, da...

- da je bil sedanji predsednik jugoslovanske vlade Branko Mikulić šef UDBE na zloglasnem Golem otoku...
- da so raziskave javnega mnenja pokazale, da danes 80% naravoslovcev verjame v Boga...
- da je v dispanzerju univerzitetne psihiatrične klinike v Ljubljani vpisanih več kot 2000 bivših borcev, kar številčno predstavlja približno eno slovensko partizansko divizijo...
- da Vatikan gradi v Tucsonu v Arizoni najmodernejši veleteleskop — Vatikan Advanced Technology Telescope —, ki bo stal sto milijonov dolarjev, financiranih s subskripcijo na svetovni ravni...
- da je inž. Tomšič, predsednik stavkovnega odbora v Litostroju, na zborovanju v mesecu decembru predlagal, naj Komunistična partija odstopi, naj se ustanovi Socialdemokratska zveza in naj se za ustanovitev oblikuje iniciativni odbor, katerega predsednik naj bo dr. France Bučar...
- da bo v oktobru v Turinu ob prvi stoletnici smrti sv. Janeza Bosca večdisciplinarni simpozij o hudiču »Diabolos, Daimon, Dialogos«...
- da je bilo v letih 1951-52 v Sloveniji zaprtih kar 200 duhovnikov, med njimi kasnejši nadškof Pogačnik 7 let, škof Lenič pa 8...
- da je 30. novembra prejšnjega leta po kratki, težki bolezni umrl hrvaški pesnik Ante Jakšić; šopek njegovih pesmi je izšel v prevodu tudi v MLADIKI...
- da je pokojni jugoslovanski predsednik Josip Broz razpolagal s 23 dvorci (italijanski predsednik s 7), njegova žena Jovanka pa je imela 200 krzen...
- da je Ivanka Ivanković, ena od medžugorskih vidkinj in med dekleti še edina, ki se je poročila, dobila hčerko...
- da sta ob nastanku NDH (Neodvisne hrvatske države) leta 1941 vodilna komunista Hebrang in Bakarić imela razgovore z ustaško oblastjo, da bi se ustanovila Komunistična partija NDH...
- da je tržaški skladatelj Pavle Merkù pravkar dokončal mašo z naslovom »Pro felici mei transitu«...

»To bo že mesec, odkar so odšli iz Genesa,« je pripomnila. »Zdaj bodo že daleč!«

Razložil sem ji, odkod moje zamujanje, leta sem bil življenjsko odrezan od judovske skupnosti, prihajal sem od daleč, od zahodne meje kraljestva.

»Pa misliš,« sem vprašal, da jim bo faraon še naprej sledil?«

»Da mu morje požre še tiste konjenike, ki so mu ostali? Ali pa bo kljub vsemu še naprej rinil za njimi. Kolikokrat kralji znorijo!«

Z obema rokama je odplala drobtine z mize in rekla: »Tako, za Izraelom torej greš, sin Izraela. Starši ti še živijo?«

»Upam jih na pohodu doseči. Očeta Jehuja in mater Malho.«

»Predvsem za starši te je mikalo, ne? Starši, to je velika reč.«

»Pa za brati.«

»Pa za znanci in znankami mladih let,« je rekla razumevajoče.

Pa za otroškimi igrami po vrtovih, zasajenih s smokovci in cimborji, bi ji bil lahko rekel, pa za kakšno otroško ljubeznijo tam, pa za vso tisto svojo preteklostjo tam, kaj, za svojo prihodnostjo v nekem sanjskem nekje, za preteklostjo in prihodnostjo Izraela obenem, bi ji bil lahko rekel, pa sem začel od trudnosti lesti vase. Zdaj mi je bilo dovolj samo sedeti in gledati, samo prepuščeno bivati pod tisto gostoljubno streho, samo štrleti s svojo bitjo v tisto toplo domačnost, morda pa sem bil le prišel v »Čar puščave?«

»Si kdaj slišala o nekem »Čaru puščave«, zelenici z gostiščem nekje v teh koncih?«

Egipčanka ni bila nikoli slišala o njem.

»Ljudje delajo besede za stvari, ki jih ni,« je rekla. »To sem te hotela vprašati: ti je kdo povedal zame? Ali pa si kar tako zavil sem?«

»Sredi mrtve vasi sem zagledal nad neko streho dim, ker od trudnosti nisem mogel več naprej...«

Nikamor več naprej, ampak čeprav samo za hip odložiti potovanje, stresti s sebe Egipt in tudi Izrael, samo za hip...

Bilo je ne lezenje, ampak strmoglavljenje v spanje.

»Samo vstala sem, da ti pogrejem nekaj boba, pa ti je glava omahnila na mizo in si zaspal,« je rekla, ko sem se zbudil. »Veš, koliko si spal?«

»Kljukasti križi, šopi suhih rož nad mano — le kje sem bil?«

»Od poldneva do zdaj, ko Amon zahaja!« je rekla. »Na, okrepečaj se!« Kateri bog je bil prvi zasejal bob? In prvi zvaril pivo?

Ko sem pojedel, sem prerojen vprašal: »Je bilo to, da so ljudje hodili k tebi z več strani, kaj v zvezi s temi reči, ki ti visijo s stropa?«

»Za pitoniso so me klicali. Imeli so me za kaj vem kaj. Celo to so govorili, da znam iz daljave pomolsti kravo. Kaj, da izklicujem mrtve iz podzemskega kraljestva in se z njimi pogovarjam. Pomagati sem skušala ljudem, to je vse,« je rekla iz nekakšne dobrotne razumnosti, ki ji je omiljevala mesnato nametanost možakarskega obraza.

»Zdravila si ljudi?«

»Kaj pa drugega!« je rekla. »Kolikor pač moreš zdraviti človeka.«

»Pa ne s temile križi in srpi?«

Ah, tisto puščam tam zato, da pač nekaj visi,« je zamahnila z roko, tudi v tej kretnji je bilo nekaj dedčevskega. »Moj pokojni mož je verjel v talismane in je prinašal takšne reči iz faraonove garde, kjer je služil. Pravzaprav je verjel v mladih letih, ko je človek tako rad nor, potem komaj še kaj, na koncu pa se je skregal s Totovimi svečeniki in začel verjeti v vašega Jahveja. Jaz pa tudi v mladih letih na križe in srpe nisem kaj dala.

Tisto šaro bom dala stran,« je pomignila z glavo proti stropu, ne da bi pogledala nanj, »in namesto nje obesila rože.«

»Rože!« sem rekel, prevzet ob misli na rože sredi mrtve vasi.

»Saj ti lahko pokažem zbirko,« je rekla, vstala in me popeljala v lopico za ramo. Strop je dal vtis navzdol visečega gozdička, tako je bil ves potaknjen z množico skrbno prevezanih suhih šopkov.

»Šopek proti jezi,« je zabingljala z enim.

»Proti jezi?« sem se začudil.

»Mar to ni bolezen?« je rekla, skoraj osupla nad tem, da sem mogel misliti kaj drugega.

Šopki so drug za drugim zabingljavali od treznega, skoraj zaničljivega dotika njene roke: »Za ljubezen do življenja!« je zazvonila z enim. Potem z drugim: »Proti grozljivosti noči.« Pod noge ji je prijavkala mačka.

Za hip me je zanemarila, da je sklonjena pobožala žival.

»Kar je ostalo živega za Hebrejci,« je rekla, ko se je spet zavnala. »Prijavkala je k meni, po-

POD ČRTO

Ex albergo Regina

Tržaški župan je razglasil, da je na vpogled varianta št. 3 podrobnega načrta za tržaško mestno središče, ki zadeva rekonstrukcijo nekdanjega slovenskega kulturnega doma. Fabianijeva mojstrovina, s katero se je slovenski arhitekt na začetku stoletja vsebinsko in formalno postavil v prvo vrsto takratne evropske avantgarde, je v razglasu omenjen kot »ex Albergo Regina«. Tržaški župan potem nadaljuje, da ima vsakdo možnost, da si načrt ogleda in da v določenem roku vloži morebitne pomisleke in pritožbe, kolikor bi bil oškodovan kot lastnik sosednjih stavb. Žalostna usoda za stavbo, ki bi lahko bila umetniški spomenik Evrope, zgodovinski spomenik mesta in kulturni spomenik tržaških Slovencev. Toda Evropa je daleč, tržaška družba hoče zabrisati tudi znake slovenske prisotnosti v mestu, slovenska manjšina pa nima več prave volje in zavesti, da bi Fabianijevo stavbo zahtevala zase, kot bi ji moralno pritikalo. To bo spet ena izmed izgubljenih

priložnosti. Na Maxa Fabianija bo še naprej opozarjala neznatna rumena tablica turistične ustanove, na pročelju pa ne bo niti skromnega obeležja, ki bi spominjalo, kdo je zgradil in komu je služil eden prvih večnamenskih kulturnih centrov Evrope in kako je ta center zgorel v času, ko je bila fašistična pošast še v povojih.

O naši samozavesti

Novi predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze Klavdij Palčič je v intervjuju za ljubljansko DELO med drugim izrekel besede, ki so učinkovale kot vitaminska injekcija celotnemu zamejstvu, od porabskega Gornjega Senika do koroških Djekš in primorskih Briščkov. Tiste znamenite besede, ki pomenijo tudi nov stil v SKGZ, se glasijo: SAMOZAVEST SLOVENCEV V ZAMEJSTVU JE VEDNO VEČJA. Domnevati je, da bi Klavdij Palčič utemeljil tisti svoj optimizem z naslednjimi argumenti: 1) vedno večji gospodarski razcvet in mednarodni ugled matične domovine; 2) vedno večja demografska rast manjšin, posebno na Tržaškem, kar

nedvomno kaže njeno voljo do življenja; 3) temu primerno naraščanje vpisov v slovenske šole ter obisk kulturnih prireditev, začeni s Slovenskim gledališčem; 4) velik uspeh akcije, ki so jo pokrenili slovenski komunisti v Komunistični partiji Italije, naj si njihovi člani dajo spremeniti svoje poitalijančene priimke v slovenske oblike itd.

Slovenščina na konzulatu

Telefoniram na jugoslovanski konzulat v Trstu izven uradnih ur. Govorim slovensko. Na drugem koncu mi nekdo odgovarja srbsko. Ne moreva se sporazumeti. Neznani glas na drugem koncu mi končno predlaga — če znam italijansko — da se pogovoriva v italijanščini. In tako se je zgodilo.

Sprašujem se, ali res ni mogoče, da bi vsaj v slovenskem zamejstvu bili uslužbenci na jugoslovanskih konzulatih Slovenci, ali da bi vsaj znali slovensko. Saj gre pravzaprav samo za dva konzulata: v Trstu in Celovcu. Ali kot »slovenska državnost« niti tega ne zmoremo?

tem ko že nekaj dni ni bilo nikogar več naokrog. Varuje me pred kačami. Vsak dan pride s kakšno v gobcu, ponosna, češ, glej, kaj sem prinesla. Odkar Judov ni več, je vse polno kač,« se je zmrdnila ven v večer. Pogledala me je in pokimala proti stropu: »Vzemi si šopek!«

Izbral sem tistega, ki bi se mi v torbi najmanj zمندral, sestavljenega bolj iz korenin kakor iz stebelj. Hotel sem vprašati o svoji izbiri, ko je mimo odprtine v lopo nekaj završelo, nekaj težkega, ko da je nekdo zalučal metlo.

»Tega niso pustili za sabo Hebrejci, prišel je sam,« je rekla za ptičem.

»Torej nisi tako sama tukaj,« sem pripomnil, ko je vtikala zapah na vratih lope.

»Ali pa še bolj,« je rekla. »To je prvič, da je tako zametlalo.«

Sedla sva na klopco pred kočo. Nad mrtvo vasjo tudi zvezde niso bile zvezde.

»Tudi ti verjameš v našega Jahveja?« sem vprašal. »Ali v El-Šadaja, kakor mu pravim jaz.«

Mož je bil začel verjeti vanj pod njenim vplivom — Judinja po duši torej — je bilo v Judih po krvi toliko človeškega?

»Kaj pa misliš o mrtvih?« sem vprašal. »Ali živijo?«

»Živijo,« je rekla v temo s svojim moškim basom. »Čemu naj bi se sicer bili rodili?«

»Na poti sem videl trupla.«

»Z vozovi so jih odvažali višje gori, toliko jih je naplaval Nil,« je rekla. »Mnogo konj pa se je iztrgalo in izplavalo iz plime. Eden je pridirjal sem v vas, čisto ponorel je bil, takrat ni bilo v vasi več nikogar, grozljivo ga je bilo videti pometati cesto z ostankom bojnega voza, ki se mu je bilo eno od dveh koles snelo...«

Tako sva govorila, dokler ni predlagala: »V lopi lahko prespiš. Na stropu visi tudi šopek za dobro spanje.«

To me je vzdignilo s stola, ko da sem se šele tedaj zavedel, da sem na poti, s ciljem pred sabo.

Pitonisi sem se zahvalil za gostoljubje, a obenem že segal po opremi.

»Noč, to je moj čas,« sem rekel. »Za silo sem se naspal in okrepcal in zakaj bi se dalje mudil. Tudi hitreje stopam ponoči. Ko da sem rojen za noč.«

Medtem ko sem spal, mi je bila napolnila meh in natresla v torbo dateljnov, kakor sorodnica je bila do mene, zadrževala pa me ni.

»Šopka da ne pozabiš!« je rekla za mano, ko sem že stopal čez prag koč.

Napravil sem še korak, to je bila že trda noč, mrtva vas je čakala na moje korake, kače so morda spale...

Pitonisa je stopila na prag, a videl sem samo njen tršati obris.

POD ČRTO

Izlet

Februarja bo Primorski dnevnik organiziral tradicionalni izlet. Tokrat bodo udeleženci potovali v daljno Avstralijo, kamor se je po vojni preselilo toliko Slovencev tudi iz naših krajev. Toda program obiska, vsaj tisti, ki je bil objavljen prvi, ne predvideva nobenega srečanja z avstralskimi Slovenci. Kakor da bi tam ne bilo slovenskega organiziranega življenja, društev in združenj ene in druge barve, ki bi se veselili stikov z rojaki. Zgleda, da bo tudi vodič samo italijanski.

Klasikov pa ne

Kot narod, ki je relativno zgodaj dosegel visoko stopnjo pismenosti, kar je pogoj za sodobno kulturo, a še ni jamstvo zanjo, smo si Slovenci

ustvarili tudi razvejano mrežo založb, ki si delijo sicer ne dovolj specializirana področja knjižnega trga. Prave politike pa očitno še nismo spoznali. Poskusite naprimer vprašati v slovenskih knjigarnah na eni ali drugi strani meje, ali imajo Visoško kroniko. Malokje boste dobili po en izvod, kaj šele 25 za cel razred, kot je želel učitelj slovenščine, ki je načrtoval Tavčarja za branje v razredu. Slovenskih klasikov ne, navlake, kot je Angelika, pa kolikor hočeš...

Made in Yugoslavia

Jugoslovanski kupci, ki že desetletja prihajajo v Italijo po najrazličnejših nakupih — ne vedno upravičenih in gospodarsko utemeljenih — so zadnja leta odkrili, da za isti denar dobijo toliko več, kolikor bolj se odda-

lijo od meje, preko katere prinašajo svoje devize (odkod jih le dobijo toliko, to je vprašanje, ki še čaka na odgovor). Jugoslovanske avtomobile zato vse bolj pogostoma videvamo po raznih krajih Furlanije in polnijo razne veleblagovnice. Zadnje čase doživlja pravi naval jugoslovanskih kupcev veleblagovnica za čevlje v Palmanovi, kjer se cele družine naenkrat opremijo z obuvali. To so vsote, ki čestokrat prekoračijo po pol milijona lir. Pogostoma pa se tudi zgodi, da se jugoslovanski kupci vračajo preko meje z jugoslovanskimi proizvodi, za katere so zunaj države v devizah plačali manj kot doma v dinarjih.

Ali ni žalostno, da sistem ne zna zadržati doma težko pridobljenih deviz za izdelke, ki tudi doma dosega-

»Misliš, da bom dosegel Izrael?« se mi je iztrgalo vprašanje.

»Seveda ga boš,« se odgovorila.

»Pa deželo Obljube, kamor gremo?«

»Če je Jahvejeva volja, tudi.«

O, kolikokrat sem se pozneje vračal s spominom k temu nočnemu dvogovoru, čedalje otožnejše...

Cesta je že odmevala od mojih samotnih korakov, strašno je bilo stopati po izumrli zemlji, bil sem že za streljaj daleč, ko sem se nečesa spomnil. Vrnil sem se. Pitonisa ni bila šla v kočo. Očitno je bila hotela slediti izzvenevanju moje hoje, kakih deset korakov mi je bila sledila, zdaj je njena silhueta stala na kraju ceste, negibna, prisluškujejoča.

»Kakšen šopek sem si izbral v lopici?« sem vprašal.

Namesto da bi odgovorila, je sama vprašala: »Kakšnega bi bil rad izbral?«

»Za žar ljubezni,« sem rekel, neki otroški spomin je vstajal, čimbolj sem se bližal Izraelu, neka rastoča sladkost...

»Izbral si šopek za potrpljenje,« je reklo kakor iz teme v temo.

Čez kakšno uro sem na cesti odskočil ob nečem, kar se mi je zazdelo ogromen kačji zvitek z glavo, privzdignjeno v napad. Pa je bilo ono odpadlo kolo, naslonjeno na pesto.

Vladimir Kos

Zvonovi z gramofonske plošče

*Smo zdaj nebeški tehniki že blizu,
z demantno iglico drseč v doline
na plošči zvoka, v stereo širine —
čuj, zvon se ziblje, poln domačih viž...*

*Naenkrat ni tujine več pri meni,
poljá pšeničnega zlatá žarijo,
in griči do obzorja valovijo,
ob lipi potok žubori zelen.*

*Čuj, zvon prepeva s praznikom na ustih.
Skoz morje žit procesija se vije,
sam naš Gospod med sonci Sonce sije,
da se še bajte zdijo kos medu.*

*Naenkrat rahlo iglica zaškripa.
Procesija se vrne v čas spomina.
In spet je naokoli dom tujina,
a v njem je zvona trpko-mil utrip.*

Tako sem šel skozi nočni Gesen in čakali so me novi rečni rokavi s sledovi faraonove katastrofe — znamenito področje, ki živi in bo živelo v našem zgodovinskem spominu kot Rdeče morje.

(Odlomek iz romana Jutri čez Jordan)

POD ČRTO

jo zadovoljivo kvaliteto? Vsaj v takoi-menovanih »Free Shopih« na meji bi jih lahko imeli. Neumno, žal pre-neumno, da bi lahko pričakovali streznitev.

Gospodarstvo

Novo leto je slovensko manjšinsko publicistiko okrnilo za tednik GOSPODARSTVO, ki je bil eden redkih strokovnih listov naše skupnosti. V 40-ih letih izhajanja — skupno je v tem času izšlo okoli 1660 števil — je GOSPODARSTVO prebredlo dosti hujše gmotne krize od tiste, ki je zdaj privedla do prekinitve izhajanja. Njegov ustanovitelj dr. L. Berce bi o tem lahko marsikaj povedal. Za manjšino je to brez dvoma obubožanje, čeprav GOSPODARSTVO izhaja naprej kot priloga Primorskega dnevnika.

Cankar

Nadaljuje se sistematično spreminjanje Cankarjevih tekstov. Po Babiču in Jovanoviču (dvakrat) se je v SSG s tem preiskusil tudi Mario Uršič, ki ni samo popravljaval dialoge in jih krajšal, kar ima kot režiser pravico, pač pa je tekste tudi dopolnjeval s svojimi besedami, kar pa ni dopustno. Če obstoječi tekst ni odgovarjal, bi pač poiskali drugo delo, ali pa drugo delo naročili. Če je Cankar potreben takih korektur, potem pa ni naš največji pisatelj (to je bilo mnenje slavistke ob izhodu iz Kulturnega doma, drug šolnik pa v Uršičevi postavitvi ni odkril nobenega pravega sporočila). Sicer pa se popravljanje Cankarjevih tekstov nadaljuje tudi drugod: v zadnji kaseti o Moderni se je avtor-

jem zdel Cankarjev »greh proti Sv. Duhu« prehud za mlade porabnike. Zato so ga preprosto izpustili.

Odličnost

»Svetova odlična druga« — je vzklik, ki smo ga v letošnji smučarski sezoni že nekajkrat slišali iz ust slovenskih televizijskih in radijskih reporterjev, ko poročajo o rezultatih slovenskih smučarjev. Drugo, tretje, četrto mesto je lahko zadovoljivo, solidno, dobro, tudi presenetljivo dobro za visoke startne številke, »odlično« pa je lahko samo prvo mesto. To velja še zlasti, če je »odlični drugi« po prvi vožnji vodil in je bil torej favorit. Da se kar tako zadovoljimo z doseženimi rezultati, močno diši po odpo-vedi, ki je nekakšna slovenska narodna značilnost...

Vsi imamo pravico do vsega

Menda, vsaj tako pravijo, nas lahko reši le kultura. Lahko se otmemo le tako, da nas spravijo na višjo miselno ravan, seveda če se bomo dali.

Pa mi se ne damo. Pomembno je, da ni elit, pomembno je, da se vse šola, tudi če strokovno osebje ni še (in ali bo kdaj) pripravljeno na tako različne učence, kakršne ima po razredih v zadnjih letih. Politična volja nam je priborila s tujo besedo označeno pravico, da smemo starši imeti v šoli svoje mnenje. A kakšno mnenje? Vse tiste skupščine, ki se v šolski organizaciji imenujejo tako ali drugače in ki bi morale vplivati na izboljšanje stanja po šolah, res izpolnjujejo to, za kar so nastale?

Niso neskončni, nikamor vodeči sestanki še nov način zapravljanja danes tako dragocenega časa? Ali se je res zaradi te demokratizacije izboljšala kvaliteta šole?

Po vsem, kar slišiš, bi se ti v misel zažrl črv dvoma. Še celo več — nekateri in vedno več jih je, se zaklinjajo, da je celo padla. Kot gnili sadeži se osipajo med šolanjem tisti, ki norm ne dosega in ki jih starost rešuje pred nadaljnjo »muko«. Toliko je že teh prav zaskrbljujočih primerov iz obdobja obveznega šolanja, da se je nekaterim strokovnjakom zdelo potrebno organizirati srečanje na to temo.

Pri nas se sprašujemo le sami pri sebi, kako to, da ima naš otrok tako velike težave pri prestopu iz osnovne na srednjo šolo? Doma ga zaskrbljeni sprašujemo, ali niso na osnovni šoli delali obnov, ko ga vidimo, kako revež nima pojma, kaj naj stori, ko dobi za nalogo miselno sintezo.

Čudimo se, kako da so našega otroka vrgli šele v zadnjem letu šolanja, ko pa je bilo dovolj vzrokov, da bi mu to, kar je sedaj ob koncu nekoristno, znalo pomagati, ko bi bilo storjeno že prej. Zanima nas, kako da našega otroka profesorji označijo za takega ali drugačnega in ostanejo pri tem, ne da bi se mu po svojih močeh skušali približati in mu pomagati iz težav. Morda pa še pravice nimamo, da

bi se čudili, ko pa nihče ne zahteva od profesorjev, da opravijo tudi pedagoške študije za poučevanje? Vzgoja po šolah postaja popolnoma neodvina od samega učenja. Samoumevno vprašanje izpred nekaj desetletij »Kako so te učili v šoli?!« ob vzgojnem spodrsrljaju, izzveni danes skoraj kot žalitev, češ da take stvari poskrbite doma, mi v šoli nimamo časa. Minili so časi učiteljic — drugih mamic ali profesorjev, ki so bili to tudi zunaj šole.

Slovenska prosveta
in Zveza slovenske katoliške
prosvete

razpisujeta

XIV. tekmovanje
zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1988. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh privediteljev.

Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije.

Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viala XX Settembre 85.

Današnja skrb je, da se program predela tako, kot je ukazano. Kaj je otrok osvojil, kaj mu bo pravzaprav iz programa najbolj služilo, to morda ni vprašanje šolnikov. Pedagoški en-

tuziazem se je umaknil zavesti o pravicah in morda dolžnostih.

Mogoče pa tiči nesporazum v misli, da morajo vsi imeti pravico do šolanja. Nedvomno je res. Vsi imajo pravico do vsega, vendar ne tako, da se bo ta pravica obrnila proti njim. Kaj pomaga, če ima huje prizadeti otrok pravico do šolanja v normalni šoli, če pa se tam ne zavedajo, da njemu ni potrebno osvajanje pisave in branja pač pa vse kaj drugega. Kaj si bo namreč pomagal, če bo po največ devetih letih šolanja znal napisati svoje ime, če pa bi mu bolj prav prišlo osvojiti neko najosnovnejšo ročno spretnost, s katero bi se vsaj zadovoljivo vključil v svet produkcije.

Kaj mu pomaga pravica ostati v šoli do šestnajstega leta, ko pa za tem nima najosnovnejše družbe, ki bi ga sprejela, s katero bi po svojih minimalnih zmogljivostih sodeloval? Še huje, iz okolja, ki mu je bilo dano v šolskih letih, pade v težko opeharjenost. Ali pa, če se že najde mesto zanj, je to v tujem, neznanem okolju?

Tudi to naj bi bila šola za vse. Prav kakor ona, ki hromi še tiste, ki bi mogli svoj potencial izkoristiti bolje, ko bi jim bila dana boljša kvaliteta in zavzetejša delo.

Tako pa nivo pada. Nekvalitetno dijaštvo se razvija v nekvalitetne poklice. Še celo več — nekvalitetno dijaštvo je usmerjeno v prav določene poklice, češ le tam boš lahko izdeloval. In iz nekaterih šol, rekli bi pravih pastork, zaradi njihove nezahtevnosti prihajajo v svet nekvalitetni strokovnjaki. Ko pa so ti strokovnjaki povrhu še učitelji nadaljnjih rodov, potem je začarani krog sklenjen.

Pomaga lahko le neposredni poseg v bolno tkivo. Krepko prizadevanje za kvaliteto, zahteva, da so naši učitelji in profesorji taki strokovnjaki, ki znajo učiti in vzgajati hkrati.

Ostaja le še poslednje vprašanje: ali imajo starši res moč, da pomagajo pri uresničenju kvalitete v šolah, ali pa so uradno izvoljeni organi staršev po šolah le nov vmesni člen za razpravljanje, odkod naj ravnateljstva črpajo sredstva za telefon?

LOJZE BREZNIK:

(17)

DNEVNIK (1941-1943)

Konec počitnic - 13. oktobra 1942

Večino počitnic sem preživel v Ljubljani, ker nisem mogel v Škocjan zaradi partizanov. Zadnje tri tedne pa sem imel srečo preživeti jih v Škocjanu. Ko pridem na deželo, v naravo in med ljudi, postanem mahoma ves drug, ves zdrav, brez svetobolja in meglenosti, duša mi zapolje v polnosti zdravega duhovnega življenja. Vse ima neki smisel, do Boga imam prisrčen odnos otroka do očeta. Bila je lepa jesen, kar je še bolj vplivalo na mojo duševnost. Jesen, čas zorenja in slovesa, nekoliko otožna, kakor nedeljski večer. Zahrepenel sem po smrti, da bi se mi razkrilo nebo, da bi bil doma. Ko je na večer zarja krvavela in hipoma zginjala v somrak hladnega jesenskega večera, sem začutil: tako sam, tako sam. A ne. Geslo, ki sem ga prav pred odhodom na počitnice zagledal v *Katoliških načelih* — »Bog sam mi zadošča«, geslo sv. Terezije Velike — mi je tiho doživeto polnilo dušo z veseljem. Vrnil sem se telesno in duševno bolj zdrav.

Ko sem v škocjanski cerkvi sam adoriral, mi je polnil dušo neki ponos (napuh?), češ nihče ne pride k Jezusu, ki vendar noč in dan biva tu med nami — pravi, živi, veličastni Kristus — Gospod. Toda jaz prihajam k tebi, Jezus — Prosil sem za vse, zase, za Cerkev, domovino, domače, za faro in župnika in kaplana in Lojzko (kuharico). Od teh obiskov sem odhajal z nekim zadoščenjem, češ samo jaz prihajam: Jezus, ki sameva tukaj, mi ne bo ostal dolžan, *saj sem mu izkazal uslugo*. Ko pa klečim v Ljubljani v stolnici med množico, se skoraj zgubim. Kje sem že jaz, »samo jaz«, koliko jih je! Prav tako v semeniški kapeli. Tukaj sem utenjen, pričujočnost drugih, se mi zdi, mi jemlje naklonjenost Gospoda, izničenega sv. hostiji, češ: vidiš, koliko jih je, Gospod te prav nič ne potrebuje! In vendar je skupna molitev pred Bogom zaslužnejša kot zasebna. Mogoče zato, ker moramo pri skupnih molitvah več žrtvovati, z manj samoljubja in več vere. Ali ni Gospodu, kar se tiče njegove pozornosti do nas, vseeno, ali nas je tisoč ali samo eden? Bog se lahko enako sklanja k vsakemu posebej. Zanj je to igrača. Vendar me to precej moti. Veliko lažje molim sam ko skupaj z drugimi. Tu se pač kaže tisto moje staro samoljubje, ki hoče celo Boga zmanjšati, kakor da bi Bog ne mogel dati vsakemu vsega, saj je vendar naš Stvarnik. Tako velik je Bog — a jaz?

*Tretje leto v bogoslovju.**14. oktobra 1942 - Rekolekcija*

Danes dopoldan je bil zanimiv govor o potrebi individualnega duhovnega vodstva. To je zame prav boleča točka. Kolikokrat bi si bil rad izbral duhovnega vodnika, pa sem se vedno zbal: koliko napora bi tako vodstvo zahtevalo tako od moje strani (počutnost!) kakor od vodnika samega, ki bi videl vse moje malenkostne in sebične probleme (ošabnost!). Pred govorom sem se običajno zbral pri Mariji in jo prosil priporočila pri Jezusu, naj mi da, da bi govor dobro poslušal in ga sprejel kot izrecno Jezusove besede, ki jih sam govori po duhovniku. Bilo je torej o duhovnem vodniku in načrtnem duhovnem življenju. Kako sem obojega potreben! Sedaj mi je gospod spiritual sam ponudil roko, sam vabi, naj pridem. Po dveh letih duhovnega brskanja sem in tja mi je Gospod jasno pokazal: sedaj si daj nadeti uzdo, ki jo bo držal duhovni vodnik. Kakšno smer naj letos uberem v duhovnem življenju? Mogoče mi bo jasno po prvem razgovoru z gospodom spiritualom. V vsem pa naj ne išče ugodja in udobnosti, ampak pred očmi hočem imeti svoj poklic in podobo Križanega, kakor svetuje *Hoja za Kristusom* (I.25). Odpoved, zatajevanje, križ, to so bistveni elementi v pristnem krščanskem življenju. Kjer tega ni, ni krščanstva. »Mi pa oznanjamo Kristusa, in tega Križanega.« Ljubezen se mora hraniti z žrtvami. Drugače bom utonil v samoljubju in lenobi.

19. november 1942

Neka zadovoljnost ob preobilju misli, težav in tudi notranjega veselja me nič ne sili, da bi si svoje zadeve in izsledke zapisoval. A konec je vedno ta, da se začnem vrteti v nekem zmotnem kolobarju. Vedno na istem sem, ne morem iz začaranega kroga. Šele tedaj, ko pridem do takšnega razpoloženja, grabim po peresu. Prelen sem za pisanje. Zato se tudi ne znam izražati. Polno težav je v meni, polno želj, misli, podob, a kako naj za vse to najdem izraz? Tole uro sem si zjutraj določil, da bi šel k gospodu spiritualu na duhovni razgovor, da bi povedal, kar se mi je nabralo v glavi. Pa je že čakal pred vrati drug, mogoče še bolj potreben. Rad bi napisal sam, kar bi skušal povedati duhovnemu vodniku. — Živim v prečudnem svetu. Zame je svet vsak dan večji čudež, večja skrivnost. Trudim se

(dalje na strani 10)

Številčno stanje na slovenskih osnovnih šolah v šolskem letu 1987-88

V zadnji številki Mladike sem obljubil, da bom objavil številčno stanje na vsaki osnovni šoli na Tržaškem v letošnjem šolskem letu. V letošnjem šolskem letu 1987/88 zaznamujemo občuten padec na osnovnih šolah, ki je nič manjši kot 101 učenec manj kot lani. Stanje je torej naslednje:

	1. razred 1987/88	Skupaj 1987/88	Razlika: od lani
Sv. Jakob	7	38	— 3
Sv. Frančišek	0	12	— 6
Ul. Donadoni	7	26	— 2
Škedenj	0	10	— 7
Sv. Ana	6	30	— 3
Skupaj did. rav.			
1. SV. JAKOB	20	116	— 21
Sv. Ivan	4	42	— 11
Barkovlje	1	24	— 5
Rojan	5	21	— 7
Katinara	5	38	—
Skupaj did. rav.			
2. SV. IVAN	15	125	— 20
Opčine	21	96	— 4
Bazovica	5	32	— 6
Gropada	6	20	+ 3
Križ	6	29	+ 1
Trebče	0	9	— 3
Prosek	3	43	— 19
Repentabor	0	24	— 5
Skupaj did. rav.			
3. OPČINE	41	253	— 37
Nabrežina	6	34	— 5
Devin - Sesljan	4	28	— 2
Cerovlje - Mavhinje	0	7	— 1
Slivno - Šempolaj	4	29	— 2
Zgonik - Salež	17	51	+ 7
Gabrovec	0	10	+ 1
Briščki	0	3	—
Skupaj did. rav.			
4. NABREŽINA	31	162	— 9
Dolina	4	32	— 5
Mačkolje	3	13	— 4
Domjo - Ricmanje	10	42	— 4
Boršt	1	11	— 6
Pesek	2	8	—
Boljunec	5	37	— 5
Milje	4	23	— 8
Skupaj did. rav.			
5. DOLINA	29	166	— 32
Vseh skupaj	136	822	— 101

Številke gotovo niso razveseljive, če primerjamo skupno število 822 učencev s številko 5289 leta 1945/46 ali vsaj s 1084 v letu 1984/85. Ali je kriva revščina ali pa smo se naveličali živeti?

NA GORIŠKEM	1. razred 1987/88	Skupaj 1987/88	Razlika: od lani
Ulica Brolo (Livada)	11	56	— 11
Ulica Veneto	4	28	— 7
Štandrež	4	39	— 1
Podgora	0	9	— 1
Pevma - Št. Maver	4	22	— 3
Števerjan - Valerišče	6	37	— 4
Plešivo	5	10	+ 1
Sovodnje	8	41	+ 1
Rupa	4	18	— 2
Vrh	3	16	+ 3
Doberdob	7	43	— 3
Jamlje - Dol	3	11	—
Ronke	1	17	— 3
Skupaj	60	347	— 30

Lani je bilo vseh učencev na slovenskih osnovnih šolah na Goriškem 377, letos pa le 347. Najhujši padec je v mestu samem, na šoli na Livadi, kjer je kar 11 učencev manj in v ulici Vittorio Veneto, kjer jih je 7 manj. Kam to vodi, če ni več volje do življenja?
M. ŠAH

DNEVNIK (1941-1943)

za živo vero in če sem dosleden, ko rečem, da verujem, moram priznati resnični obstoj vsega, o čemer mi vera govori. To se pravi: v Bogu živimo, se gibljemo in smo; Bog je povsod pričujoč, vseveden; če si v posvečujoči milosti božji, biva presveta Trojica v tvoji duši, si v zvezi s Kristusom kakor ud z glavo. In še: Kristus biva v hostiji, v našem tabernaklju, v vseh več kot 50 tabernakljih v Ljubljani in v vseh tabernakljih sveta. In ob strani mi je angel varuh, ki že gleda Boga iz obličja v obličje. Koliko jih je potem še tu v semenišču! In za vse to, se mi zdi, večina nima smisla. Vse teka in bega in deluje, a nihče se ne ustavi, da bi občudoval bitnost tega, kar študira. In disharmonija je še večja, če gledamo ljudi zunaj. Žive, pa ne vedo, čemu. In človek, če ima srce, trpi.

9. december 1942

Včeraj smo se posvetili brezmadežnemu Srcu Marijinemu. Med govorom mi je stopil pred oči lik Marijin in sploh vse nadnaravno v prečudno realni sliki. Prej je bilo vse v pojmih.

Pavle Merkù

SVETNIKI V SLOVENSKEM IMENOSLOVJU

Mladika
TRST

Dom in svet je leta 1904 objavil seznam »krajevnih imen in rodbinskih priimkov, narejenih iz imen priljubljenih svetnikov in svetnic,... kolikor jih je najti v Koledarju družbe sv. Mohorja« izpod peresa I(vana) K(OŠTIÁLA): od Abrahama do Wolfganga je tu zastopanih 106 svetniških imen, tem pa sledi seznam krajevnih imen in priimkov, ki je kljub omejenemu okviru in odsotnosti zgodovinskih podatkov in virov dovolj spodbuden, da ga navajamo.

V Koledarju Družbe sv. Mohorja za leto 1942 je Anton BREZNIK objavil študijo Rodbinski priimki iz starih svetniških imen: ob temeljitem uvodu in zgodovinskih virih si je sloviti slovničar izbral sicer tesen okvir in razložil 49 priimkov na *-è*, *-ej* in *-ko* iz svetniških imen ter ob njih nanizal še nekaj priimkovnih oblik, ki so nastale iz istih svetniških imen.

Ne razpolagamo pa še s temeljito in metodično razpravo o svetniških imenih v slovenskem imenoslovju, s kakršno se že ponašajo drugi evropski narodi. Zato se lotevamo takega poskusa, čeprav se zavedamo, da bo tudi ta študija nujno nepopolna. Slovenci namreč ne razpolagamo s temeljno zgodovinsko študijo o diakronični in teritorialni razvrstitvi češčenja svetnikov po slovenskem prostoru, ki bi naši študiji morala služiti za osnovo in podporo. Komaj v poslednjih časih smo dobili nekaj znanstveno osnovanih del, ki nam služijo v ta namen (Rajko BRATOŽ, Krščanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem območju oglejske cerkve od začetkov do nastopa verske svobode, Ljubljana 1986, ter druge razprave istega avtorja: Janez HÖFLER, O prvih cerkvah in pražupnijah na Slovenskem, prolegomena k historični topografiji predjožefinskih župnij, Ljubljana 1986, pri čemer se avtor omejuje pretežno na teritorij današnje SRS), te pa pokrivajo komaj majhen del naših potreb.

Izhajali bomo iz svetniških imen, iz katerih so nastala slovenska krajevna in osebna imena, v latinski obliki, kakršno uporablja rimska Cerkev, in jih bomo nanizali v alfabetskem redu. Sledila bo, kjer je mogoče, razlaga samega imena s seznamom svetnikov istega imena, ki jih Cerkev časti.

Iskali bomo zgodovinske vire iz poznega srednjega veka, v katerih so prvič izpričane slovenske imenske oblike, kakor so se razvile iz latinščine naravnost ali po posredovanju sosednih narodov: utemeljiti bomo skušali zgodnjo prisotnost teh imen pretežno na slovenskem Zahodu tudi iz virov, ki niso še objavljeni in javnosti dostopni.

Skušali bomo slediti razvoju imenskih oblik v slovenskem prostoru skozi stoletja do današnje rabe in navajali, kolikor so nam dostopne, oblike

osebnih imen, iz njih nastalih priimkov, vzdevkov, hišnih imen, imen naselij in zaselkov, ledin, voda in gora. Za osrednji slovenski prostor (SRS) razpolagamo s številnimi seznanji, za slovenski prostor v Italiji in Avstriji si bomo pomagali s pomanjkljivo dokumentacijo in neobjavljenimi viri, za slovenski prostor na Madžarskem pa žal ne razpolagamo s podatki in ga bomo morali enostavno prezreti.

Priimke bomo navajali v obliki, kakršno beremo v virih: za SRS imamo na voljo Začasni slovar slovenskih priimkov (ZSSP), ki ga je sestavil France Bezljaj, Ljubljana 1974, in se bomo vedno sklicevali na to objavo ter navajali kraje, kjer je posamezne priimkovne oblike najti, s celim krajevnim imenom oz. za kraje, ki razpolagajo s posebno kratico za avtomobilsko registracijo, kar s to kratico (LJ za Ljubljano, KR za Kranj, KP za Koper itd.). Za štiri province v Furlaniji-Juljski krajini se bomo posluževali telefonskih imenikov in prepisovali priimkovne oblike, kakršne najdemo v njih. Tudi v tem primeru bomo glavna mesta štirih provinc navajali z avtomobilsko kratico: GO, PN, TS, UD za Gorico, Pordenun, Trst in Viden. Za Avstrijo pa se bomo posluževali omejenih virov, ki jih imamo na razpolago, in prepisali priimkovne oblike tako, kakor jih beremo v virih. Nikjer si ne bomo dovolili najmanjšega popravka, saj je grafično stanje po svoje zanimivo in lahko daje na voljo gradivo za zgodovinske in psihološke študije.

Stanje jezikoslovnih in zgodovinskih študij nam omogoča številne gotovosti; toda zelo številne so tudi možnosti križanja imenskih osnov (interference, ozmoza idr.) in to nam narekuje previdnost, ki jo bomo marsikje izražali; v številnih primerih pa bomo izpustili iz naše obravnave priimkovne in krajevne imenske oblike, ko nas te postavljajo pred probleme, ki jih ni moč rešiti brez nadrobnih in zamudnih raziskav.

Ne bomo se ustavljali ob grafičnih problemih pisanja imenskih oblik v srednjem veku ter po tujih pisnih konvencijah, saj so pri naši razpravi ti problemi drugotne narave, pač pa se bomo pri najzanimivejših primerih sklicevali na znanstveno literaturo, ki obravnava te probleme. Za prostor predvojne tržaške province bomo na podlagi Pizzagallijevega pričevanja iz leta 1929 navajali tudi, kako so slovenske priimke poitalijančili.

Seznam literature in kratic bo sledil na koncu razprave in prosimo zato bralce, naj potrpežljivo čakajo nanj: sprotne navedbe literature in virov na vsaki strani bi namreč preko mere obtežila izdajo.

Kljub nujnim omejitvam in vrzelim bo delo lahko vsaj v grobem odpravilo odsotno informacijo ter bo služilo kot osnova za bogatejšo in popolnejšo študije posebno zaradi količinsko bogate dokumentacije s skrajnega slovenskega Zahoda. Ta zavest nam je v vzpodbudo in nas navdaja s potrebno potrpežljivostjo. Naj bralci z enako potrpežljivostjo zbirajo prilogo in čakajo, da gradivo raste v zajetno in kolikor toliko organsko in uporabno knjigo.

Abel

Biblijsko ime prihaja preko cerkvene latinščine *Abel* in biblijske grščine *Ábel* iz hebrejščine *Hebhel*, *Hâbhel* in kaže, da je pomen iskati v asirsko-babilonskem izrazu *ablu*, *aplu* »sin«. Cerkev praznuje Adamovega in Evinega sina, ki ga je Jezus označil kot pravičnika, 28. decembra; 5. avgusta časti sv. Abela škofa (TAGLIAVINI II,421).

Slov. ime *Ábel* (gen. *Ábela*) ponavlja brez vsake spremembe latinsko imensko obliko. Med katoliškimi Slovenci verjetno ni bilo pogostno, saj so biblijska imena pogostnejša med protestanti, posebno v ZDA, in ga nisem zasledil niti enkrat v srednjeveških virih, ki so mi na voljo. V tržaških srednjeveških virih je tudi odsoten. Gotovo pa so ga Slovenci nosili, saj je v nespremenjeni obliki postalo razmeroma zgodaj priimek: ok. 1400 *Mathia Abell*, kmet v Povirju (KOS II,139). V ti obliki obstaja še danes: *Abel* (ZSSP Laško), *Abelj* (ZSSP Šmarje).

Skoraj vsako ime se v ljudskih ustih reducira ali spreminja v krajše, domače, ljubkovalne oblike, tako imenovana hipokoristična imena. Zato smo upravičeni iskati slov. hipokoristične oblike tudi pri tem imenu. S previdnim zadržkom, a vendar z veliko mero verjetnosti, ga lahko najdemo v aferetičnih hipokoristikih (pri katerih torej manjka začetni A-) s številnimi tipičnimi slov. imenskimi formanti -*è*, -*éj*, -*ín*, -*ína*, -*ínc*, -*án*, -*ko*. Razen zadnjega nosijo vsi formanti novi besedni naglas in je zato začetni A- izginil z lahkoto; sicer se lahko tudi vprašujemo, ali ni ime na slov. Zahodu pod vplivom cerkvene latinščine in italijanščine nosilo vsaj v stranskih sklonih naglas na drugem zlogu: gen. **Ábela*. Tu lahko nazivamo vrsto priimkov po vsem slov. jezikovnem prostoru, ki v nespremenjeni obliki ponavljajo na opisan način nastala hipokoristična imena: *Bele* (ZSSP vsa SRS), *Belé* (ZSSP Radovljica), *Belle* (ZSSP Krško; SPZM Čenta, PN; TS), *Bellè* (TS), *Belej* (ZSSP Štajerska); *Belin* (ZSSP Tolmin); *Belina* (ZSSP Severovzhod), *Bellina* (SPZM v pasu od GO do Čedad in UD ter proti severu Gumin, Možnica, Tumječ, Pontabelj ter PN; TS); *Belinc* (ZSSP Jugovzhod, LJ, MB); *Belan* (ZSSP Kočevje, Ilirska Bistrica), *Beljan* (ZSSP Radovljica, LJ, MB, Kočevje), *Belan* (SPZM Fiumicello; TS). Še previdneje navajam *Belko* in *Beljko* (ZSSP Črnomelj). Pri vseh navedenih priimkovnih oblikah moramo računati, da so enako verjetno ali še verjetneje nastale iz kakega predkrščanskega osebnega imena s pridevniško osnovo *bel*, saj so taka imena veliko pogostnejša v slovenskem prostoru kot *Abel*. V takem primeru moramo vendar dopuščati možnost interference ali ozmože med imenskimi oblikami različnegâ izvira: iz predkrščanskega imena z osnovo *bel* in iz kakega svetniškega imena: že smo nakazali možnost, da izvirajo iz svetniškega imena *Felicianus* (SPZM,8), a še trdnejša je razlaga iz imena *Abel*.

Abraham

Biblijsko ime prihaja preko cerkvene latinščine *Abram*, *Abraham* in biblijske grščine *Abraám* iz hebrejščine '*Abhrâm*, '*Abhrâhâm* »vzvišeni oče«. Cerkev praznuje sv. Abrahama, patriarha in očeta vseh vernikov, 9. oktobra; 16. marca časti sv. Abrama, puščavnika v Siriji, in 15. junija sv. Abrama, opata v Alverniji (TAGLIAVINI I,344).

Slov. ime *Ábraham* ponavlja brez vsake spremembe latinsko imensko obliko, a predstavlja le učeno rabo. V ljudskih ustih se je ime zgodaj že glasilo *Ábram*, v poznem srednjem veku so pisci kolebali med učeno in ljudsko rabo: 1377 *Habram*, kmet v Spodnjih Ravnah (KOS I,80), 1488 *Abraham*, kmet v Koritnici (KOS II,247), 1499 *Abraham*, kmet v Senaboru (KOS II,260). Ime je v nespremenjeni obliki postalo priimek: 1498 *Jury Abram*, kmet v Štanjelu (KOS II,230), 1667 *Mag/ist/ro Gregorio Abram sartore Incolis Tergesti* (F. MARENZI).

Današnji priimek izkazuje obe obliki, učeno in ljudsko: učeno *Abraham* na protestantskem Vzhodu in Severu (ZSSP MS, Dravograd, LJ; KOŠTIÁL,562 Koroška), *Abraham* (ZSSP MS), ljudsko *Abram* po vsem katoliškem prostoru (ZSSP Dolenjska in Primorska; SPZM Tržič; TS), v postalijančeni obliki *Abrami* (SPZM GO, Tržič; TS).

Iz imena je s patronimičnim formantom -*ič* nastal priimek *Abramič* (ZSSP Kamnik, MB, GO). Morda predstavlja hipokoristično obliko imena redke priimek *Bramc*, *Bramec* (ZSSP LJ), vendar je tudi v tem primeru previdnost nujna.

Iz imena ali priimka je nastalo vodno ime *Abramov studentc* (SVI I,36; ATLAS ga ne pozna), iz priimka še številna imena krajev, zaselkov in domačij: *Abram* je domačija severno od Dravograda (ATLAS,12/B3; toda nedaleč od nje je v Atlasu 13/A3 *Abramova koč*a, ki je ni najti v imenskem kazalu na str. 305; je to edino ime, prisotno v ATLASU, ki manjka v njegovem imenskem kazalu?), druga na Kozjaku (ATLAS,14/A3), tretja je v Orehovski grapi pri Cerknem (ATLAS,102/B3), četrta je na Nanosu (ATLAS,162/A2); množinska priimkovna oblika *Abrámi* daje ime zaselku v Krkavčah (KP; ATLAS,209/B1) in drugemu zaselku pri Pregari (KP; SKL I ne pozna imena, pač pa ATLAS,211/A2). Nedaleč od medrepubliške meje pri Štrpedu v Buzeščini je še zaselek *Abramci*; navajamo ga, čeprav leži na Hrvaškem, iz več razlogov: Buzeščina je namreč v poznem srednjem veku bila odvisna od tržaškega kapitlja (bužeški župnik je bil tržaški stolni kanonik) in ime zaselka — množinska priimkovna oblika — izpričuje priimek, ki ga na Slovenskem nismo sicer izsledili, a opravičuje našo domnevo, da je priimkovna oblika *Bramc*, *Bramec* nastala kot aferetični hipokoristik iz svetniškega imena *Abraham*. Buzeščina je končno stičišče med Slovenci in Hrvati brez ostro začrtane jezikovne (in etnične?) meje.

Achatius

Cerkev praznuje 22. junija legendarnega sv. *Achatia* »primicerus«, to je stotnika rimske vojske; ko se je na dan sv. Ahaca leta 1593 vojska slovenskih strelcev, ki sta ji poveljevala Andrej Turjaški in Adam Ravbar, spustila v boj s Turki bosenskega paša Hasana pred obleganim Siskom, jih je premagala. Odtlej do leta 1675 je bil sv. Ahac deželni varuh tedanje Kranjske. Tudi idrijski rudarji so ga imeli za zavetnika. Cerkev časti še 31. marca sv. Ahacija Agatangelusa, škofa in mučenika v 3. stoletju, in 8. maja sv. Ahacija carigrajskega, mučenika za Dioklecijana. Ime pomeni v hebrejščini »Bog drži«, v grščini pa »Nedolžni« (LETO SVETNIKOV II,642). Drugi *Achatius* spada med legendarne oglejske mučenike, a zanj ni zanesljivih zgodovinskih dokazov (NIERO). Bil naj bi oglejski duhovnik, morda celo škof, ki naj bi bil skupaj z učencem *Hellariem* usmrčen menda v 3. stoletju in pokopan ob prisotnosti oglejskega patrijarha v Beligni. Ko so tu začeli leta 1020 zidati ženski samostan, ki sta ga ustanovila cesar Henrik II. saksonski in njegova žena Kunegunda, oba proglašena za svetnika, so našli njune ostanke. Henrik in Kunegunda sta ustanovila tudi bambersko škofijo in stolnico, ki je bila posvečena leta 1020: slovesnosti se je kot subdiakon udeležil oglejski patriarh Poppo. Bamberski diecezi sta sveta cesarja podelila v doto, med drugim, tudi Kanalsko dolino, ki jo zato lahko imenujemo dolino teh dveh svetnikov (BIASUTTI). Pri Biasuttijevi formulaciji ni razumeti, ali sta ta dva svetnika Achatius in Hellarius ali rajši Henrik in Kunegunda.

Koliko se je češčenje oglejskega Achatia morebiti križalo s češčenjem rimskega stotnika, bo težko ugotoviti.

Ime je na slov. zahodu izpričano začevši s koncem XV. stol.: *Achacz Bugkuwitsch*, kmet v Slivnici (KOS II,230), *Achacz Crapos* (= Kravos), kmet v Petelinjem (KOS II,242), *Achacz Saffran*, kmet v Kleniku (KOS II,243), *Achacz Saffran* iz Rodohove vasi, kmet v Šempetru (KOS II,242), *Achacz Solodecz* (= želodec), kmet v Velikem Otoku (KOS II,227), češčenje svetnika 1499 *ob sand Achaczen* pri Budanjah (KOS II,259) in se glasi povsod v slovenski obliki *Ahác*, -a, ki je naravni dedič latinske oblike. Ime je postalo v nespremenjeni obliki razširjen priimek (ZSSP osrednja in vzhodna Slovenija; KOŠTIÁL,562 Koroška), *Achatz* (ZSSP LJ), v hibridni obliki *Achatzi* (ZSSP LJ). S patronimičnim formantom -ič je kmalu nastal priimek *Áhačič*: 1523 *Simon Achatzitz*, kmet v Števerjanu (KOS II,169), *Ahačič* (ZSSP osrednja Slovenija). Z razširjeno pridevniško osnovo je nastal priimek *Ahačević* (ZSSP Kočevje).

Čeprav ne moremo utemeljiti vseh hišnih imen po vsi Sloveniji, se nam zdi vendar zanimivo zapisati vsaj kakšno na skrajni periferiji: *Ohác*, zapisan 1734 *vulgo Achaz* (KOTNIK).

Iz imena *Ahác* so nastale številne hipokoristične imenske oblike. Začeli bomo z onimi, pri katerih se je naglas premaknil na formant, zaradi česar je lahko onemel prej naglašeni samoglasnik: *Ahčan* (ZSSP osrednja Slovenija), *Ahčín*, *Achtschin* (ZSSP osrednja in vzhodna Slovenija), najbrž tudi *Ahej* (ZSSP Severovzhod) in *Ahman* (ZSSP MB).

S spremembo naglasa in pristopom formantov na začetni del imena *Ah-* so lahko nastale nove priimkovne oblike *Ahec* (ZSSP Ptuj, LJ, Kočevje) in iz nje s patronimičnim formantom -ič najprej z mehčanjem velara *Ašič* (ZSSP Dolenjska, LJ in MB; Števerjan) ter z množinsko priimkovno obliko ime zaselka *Ášči* (it. *Asci*) v Števerjanu (sklanjamo

k Áščevim in prebivalci so *Áščevec*, *Áščevka*); okoli 1370 *Achich*, posestnik dveh travnikov v Solkanu (KOS II,111); *Ahel* (ZSSP LJ) in morda iz njega izpeljanega *Ahlin* (ZSSP Dolenjska, LJ in MB), medtem ko izvaja Bezljaj vodno ime *Ahlin* morda iz nem. *ähle* (SVI I,36); s previdnostjo in rezervo navajamo še priimke *Aš* (ZSSP NM, PT), *Ačič* (ZSSP LJ), *Ačko* (ZSSP Štajerska; SPZM *Acco* v Sestu al Regghena PN; TS), *Ačkun* (ZSSP Laško).

Zanesljivo pa lahko izvajamo iz našega imena aferetične hipokoristične oblike *Hac* (ZSSP MS), *Hace* (ZSSP osrednja Slovenija), *Hacé* (ZSSP NM), *Hače* (ZSSP Dravograd), *Hacin* (ZSSP osrednja in vzhodna Slovenija) in patronimični *Hacich* (TS).

V toponomastiki se ime *Ahac* pojavlja v zaselku na Kozjaku (ATLAS,41/A1) in na gorskem vrhu pri Ilirski Bistrici (ATLAS,198/A2), *Sv. Ahac* pri treh zaselkih pri Mislinji, pri Kamniku in pri Desklah v Brdih (ATLAS,64/A2, 86/A3, 119/B3), *Sv. Ahacij* v zaselku pri Budanjah v Vipavi (ATLAS,161/B1). Apokopirana hipokoristična oblika s formantom -ej *Ahej*, ki smo jo že srečali med priimki, je prisotna v zaselku na Pohorju (ATLAS,40/A3) in s formantom -man *Ahman*, ki jo tudi poznamo kot priimek, v Slov. Goricah.

Za krajevno ime *Ahlete* (it. *Aclete*) med Trbižem in Ratečami si ne upamo trditi z gotovostjo, da spada med izvedenke iz našega svetniškega imena; Bezljaj ga ne razlaga: spričo njegove razlage priimka *Ahlin*, ki smo jo že omenili, moramo biti skrajno previdni, vendar zveza ni videti povsem nemogoča.

Gotovo ne smemo pripisati izviru iz našega svetniškega imena mikrotoponim *Jaščevce* pri Trstu (SILA,10).

Adam

Biblijsko ime praočeta prihaja preko cerkvene latinščine *Adam*, *Adamus* in biblijske grščine *Adám* iz hebrejščine *'ádhâm* »človeštvo, človek«. Cerkev je prastarše proglasila za svetnike in časti Adama 16. maja, prastarše Adama in Evo 24. decembra in še sv. Adama spovednika, meniha v Campaniji, 3. junija ter blaženega Adama škofa 23. novembra (TAGLIAVINI II,160). Ime se je začelo zgodaj širiti med alpske Slovane, še preden so ga sprejeli Bavarci (KRONSTEINER,178). Med Slovenci se pojavlja zgodaj in ga srečamo kar pogostoma: ok. 1200 *Ódam* v Batah na Banjščicah (KOS II,109), 1377 *filius Adam*, kmet v Stopiču (KOS I,58); v Trstu ga srečamo leta 1202, ne da bi ga mogli etnično opredeliti, od 1275 tudi kot priimek: *Leonardo Iohannis Adami de Trigesto* (SSMM); iz te latinske genitivne oblike se je utrdil priimek *Adami*, od 1425 naprej srečamo tudi obliko *de (di) Adamo* ali kar *Adamo*. Po teh oblikah in osebnih imenih nosilcev lahko sklepamo, da so ga nosili Italijani.

Slov. ime *Adam* ponavlja brez vsake spremembe latinsko imensko obliko in, tudi nespremenjeno, postane priimek: 1498 *Caspar Adam*, župan v Selcu (KOS II,240), *Adam* (Nabrežina, TS, po KOŠTIÁL,562 tudi Štajerska). Priimek *Adamus* (ZSSP LJ) utegne biti učen zapis ljudske oblike **Adamuš* po latinski imenski obliki, iz te latinske oblike je lahko nastal aferetični hipokoristik, ki še živi v priimku *Damše* (ZSSP Dolenjska), za katerega je sicer možna tudi razlaga iz svetniškega imena *Damianus* (BREZNÍK,260). Pogostnejši so patronimični priimki: *Adamič* (ZSSP vsa Slovenija), *Adamič* (Nabrežina, Dolina, TS), *Adamich* (TS), *Adamiš* (ZSSP MS); *Adamčič* (ZSSP Kamnik, Dolenjska, CE, LJ, Postojna); *Adamec* (TS; po KO-

ŠTIÁL,562 tudi Štajerska, a o tem v ZSSP ni sledu); hipokoristično obliko imena brez apokope ali afereze je *Adamljè* (ZSSP Dolenjska, KR, MS), *Adamle* (ZSSP Krško, LJ). KOŠTIÁL,562 navaja še *Adamek* na Gorenjskem in *Adamovec* na Primorskem, a v ZSSP in drugje nisem našel sledu o teh dveh priimkovnih oblikah. Pod fašizmom so na Tržaškem poitalijančili *Adamich* v *Adami* (PIZZAGALLI,115, 118).

Na Koroškem je hišno ime *Odâm* (KOTNIK,93).

Po osebnem imenu ali priimku se imenuje šest zaselkov na Štajerskem: *Adam*, dva zaselka na Kozjaku (ATLAS,14/B3, 15/A3), pri Mežici (ATLAS,35/B3), pri Mislinji (ATLAS,64/B2), dva na Pohorju (ATLAS,38/B2, 66/A2); v bližini slednjega se vzdiguje *Adamov vrh* (ATLAS,66/A2). Iz razširjene pridevniške osnove so nastala imena *Adamovec*, zaselek pri Litiji (ATLAS,129/A3), in *Adamovo* pri Velikih Laščah (ATLAS,166/B2). Tu blizu mora biti *Adamov potok* (SVI I,36, ATLAS ga ne navaja). Iz manjšalne ali patronimične oblike je vodno ime *Adamčkov studenec* pri Moravčah (SVI I,36, ATLAS ga ne pozna). Krajevno ime *Adamič* ali v množini *Adamiči* nastopa alternativno s koreknejšim *Kreménka*, zaselek med Domjom in Dolino na Tržaškem (it. *Mattonaia triestina*). KOŠTIÁL,562 navaja krajevno ime *Adamovše* na Primorskem, a o njem ni sledu ne v KLS I ne v ATLASU.

Aegidius

Izključno moško ime *Aegidius* je znano od 5. stol. dalje in domnevajo, da je grškega izvira, a ga razlagajo na različne načine, ne da bi se mogli zediniti za verjetno razlago. Cerkev praznuje 1. septembra sv. Egidija puščavnika, ki je živel v južni Franciji in tam umrl okoli leta 725; legenda pravi, da je bil doma iz Aten; 23. aprila časti še sv. Egidija asiškega, enega prvih Frančiškovih tovarišev, in 9. maja blaženega Egidija iz Santaréma. Že v latinščini je nastala disimilacijska oblika *Aegilius*, ki se je dalje razvila po vsi Evropi: it. imenska oblika *Egidio* je učena, ljudska *Egilio* je sovpadla z imenskimi oblikami, izvedenimi iz cvetnega imena *giglio* in slednja pisava je prevladala pri ženskem imenu *Gigliola* (TAGLIAVINI I,295). Slovenska imenska oblika izhaja iz bavarščine in se glasi *Ilj*, iz ljudske zveze *šent Ilj* se je sklepni *-t* pridevka združil z imenom in tako je nastala nova slov. imenska oblika *Tilj*, z novimi priponami *Tilih*, *Tilen*. Rogerij je v Palmarium empireum rabil za svetnika imensko obliko *Tilih* (F. Ramovš, Konzonantizem, LJ 1924, 247).

Svetniško ime najdemo v slov. krajevnem imenoslovju: Sv. *Tilih na Krasu*, danes Svetô pri Komnu, Sv. *Tilen* pri Vodica (ATLAS,106/B2), *Šentilj* pri Velenju, *Št. Ilj*, zdaj Dramlje (Šentjur), *Šentilj* pod Turjakom, *Šentilj* v Slovenskih goricah, *Št. Ilj (St. Egyden)* v Rožu, *Tiljen* (Stražišče pri KR; KLS I in ATLAS ne poznata tega imena); morda spada sem vodno ime *Tilnik*, desni pritok Idrijce nad Tribušo (SVI II,259; Bezljaj popravljva Ramovša, češ da obstaja hipokoristik *Till* že v nemščini; seveda imata oba prav) in še zaselek *Tilnik* (ATLAS,122/A1). V Zilji je še zaselek *Iljč* (ATLAS,27/B3).

KOŠTIÁL,562 domneva, da se je iz tega svetniškega imena »morda« razvil priimek *Ilc* (ZSSP Dolenjska, MB, LJ), *llec* (ZSSP PT, MB); morda bi lahko dodali še kak priimek, a nam nevarnost križanja z drugimi osnovami svetuje veliko previdnost.

Aemilius

Aemilius, sprva *Aimilius*, je starodavno rimsko plemiško ime in je verjetno etruščanskega izvira; pomena ni moč razlagati. Cerkev praznuje 28. maja sv. Emilija — ali Emilijana — mučenika na Sardiniji, ter časti 1. februarja sv. Emilija, vojvodo iz Luce, 26. maja in 18. junija dva sv. Emilija, mučenika v Afriki, 16. avgusta sv. Emilija, mučenika v Aleksandriji, in 6. oktobra sv. Emilija, mučenika v Capui (TAGLIAVINI I,169). Še večje je število svetnikov z imenom Aemilianus (TAGLIAVINI II,331).

Edini stari zapis, ki je morda v zvezi s tem svetniškim imenom, je osebno ime 1499 *Milecz*, mlinar pod Budanjami (KOS II,259), ki ga lahko beremo *Milec* ali manj verjetno *Milič*. *Émilom* in *Emilijam* pravimo sicer po domače *Milko*, *Milka*, toda apokopirana osnova *mil-* sovpada s hipokoristično osnovo iz predkrščanskih slovenskih (in slovanskih) imen, sestavljenih s pridevniško osnovo *mil-* »mili«. Pri priimkih *Milič*, *Milkovič*, ki sta močno razširjena na Tržaškem in sta prisotna tudi v drugih slovenskih krajih, imamo vsekakor opraviti z nasledniki pribežnikov iz Balkana in je te priimkovne oblike verjetneje razlagati iz predkrščanskih imen kakor iz svetniškega imena.

Tudi odsotnost tega svetniškega imena v slovenski toponomastiki govori o redkosti tega svetniškega imena v slovenskem prostoru v preteklosti.

Afra

Moško in žensko osebno ime *Afer*, *Afra* stá v starem Rimu »cognomina« — takega je nosil komediograf Publius Terentius Afer — in sta sprva etnični imeni, ki označujeta izvir nosilca iz Libije. Cerkev časti 24. maja sv. Afro iz Brescie, mučenico pod cesarjem Hadrijanom, 14. junija sv. Afro mučenico in 5. avgusta sv. Afro, mučenico v okolici Augsburga (TAGLIAVINI I,165). Slednjo častimo Slovenci 7. avgusta (LETO SVETNIKOV,306). Sv. Afra mučenica je umrla na grmadi v Reciji (BRATOŽ 274).

Žensko ime *Afra* ni bilo izjemno redko med Slovenci, nosi ga tudi ena obeh sester-mestnih čuvajev v Grumovem Dogodku v mestu Gogi. Iz njega je nastal metronimični priimek 1499 *Lucas Affritsch*, kmet in kajzar v Vrabčah (KOS II,253), *Afrič* (ZSSP KR in Ilirska Bistrica).

Agatha

Latinsko žensko ime *Agatha* ponavlja z grško grafijo grško ime *Agathé*; to je avguralno ime, ki ponavlja žensko obliko pridevnika *agathós* »dober, kreposten«. Češčenje device in mučenice iz Catanie, kjer je živela v 3. stoletju, se je razširilo po vsi Evropi: cerkev jo praznuje 5. februarja, poleg nje časti še na isti dan sv. Agato Ildegardo s Koroške in 6. decembra sv. Agato, mučenico v Afriki (TAGLIAVINI I,37 in II,14).

Ime se je zgodaj razširilo med Slovence: 1377 *Agheta*, kmetica v Poljubinju (KOS I,56). V srednjeveškem Trstu je to ime izpričan razmeroma malokrat (CAP 1308-1406 petkrat), medtem ko se pogostneje pojavlja oblika *Aita* (CAP idr. 1308-1390 devetkrat): ta hipokoristik je izpričan tudi drugje: 1499 *Ayta*, županja v Erzelju (KOS II,256). Iz nje je nastal metronimični priimek *Ajtič* (ZSSP Dolenjska, po KOŠTIÁL,562 tudi Štajerska) in morda tudi *Ajtnik* (ZSSP

Dravograd, CE, Slovenj Gradec, Brežice). Hipokoristik *Ajta* je nastal po prehodu *gt* → *jt* v širšem prostoru, ki krije poleg Slovenije in Trsta tudi Furlanijo (PIRONA 1527).

V Benečiji je izpričano hišno ime *Ágatni* ali *Ágotni* (po moderni vokalni redukciji iz *Ágatiní*) v Čeplesišču (ZUANELLA HIŠ 1983/3).

V krajevnem imenoslovju poznamo *Sv. Agata* (*St. Agathen*) pri Beljaku in *Sv. Agata* pri Dolskem (LJ; ATLAS,128/B1).

Agnes

Predkrščansko grško osebno ime *Haghné* ponavlja žensko obliko pridevnika *haghnós* »čist«, se pojavlja v Rimu že v predkrščanskih okoliših in se začenja krepko širiti v 4. stol. z grškim naglasom v obliki *Agnès* po zaslugi trinajstletne device in mučenice tega imena, ki jo cerkev praznuje 21. januarja. Poleg nje časti cerkev 6. marca blaženo Agnes s Češke, 20. aprila dominikanko sv. Agnes iz Montepulciana, 13. maja sv. Agnes, opatico v Poitiersu, 7. junija sv. Agnes, opatico v Pragi, 3. julija sv. Agnes, devico iz Cagliarija, 5. julija sv. Agnes, mučenico v Reggio Calabria, 1. septembra sv. Agnes, benediktinsko opatico, 18. oktobra devico in mučenico sv. Agnes, 19. oktobra klariso sv. Agnes in 16. novembra sv. Agnes iz Assisija (TAGLIAVINI I,22).

Ime je široko izpričano v slov. krajih: ok. 1240 *Agnesa* v Branici (KOS II,302), 1492 *Gnexa Stephana s Platisga* (= Nježa Štefana s Platišča) (ČERNJEJSKI RKP.), 1494 *Nesa*, vdova Mihela Novaka, kmetica v Merčah (KOS II,217), 1498 *Nesa Albrechtin*, kajzarica v Vrabčah (KOS II,253), *Nesa Ruda* in *Nesa Swetlein*, kmetici v Košani (KOS II,226). Tudi tržaški srednjeveški viri izpričujejo ime v slovenskem okolišu: 1493 in 1505 *donna Gnesa, Agnesa*, hči Bartolomeja iz Kontovela, vdova Križmana Sekire, drugi vdova ser Baldassara de Marafano (MARSICH). Že pred njo srečamo dvakrat ime *Agnes, Agnese* (CAP 1360 in 1371). A v Trstu je v srednjem veku mnogo pogostnejša imenska oblika *Agneta* in to enako med Italijani kakor med Slovenci: zanesljivo so bile Slovenke 1318 *Agnētis Neme-ci* (obe imenski obliki sta v latinskem genitivu in tekst se v slov. prevodu glasi: prejeli smo 2 groša od Agnete Nemčeve za vino, CAP Q c.33v. in: prejeli smo 1 denar ob smrti Agnete Nemčeve, CAP Q c.34v.); 1363 je umrla (navajam v latinskem genitivu) *Agnete filie q(uondam) Mečin*: mesto je nekoliko poškodovano, vendar je lahko rekonstruirati ime *Mercina* (CAP CERE III,c.32r.); 1399 je umrla (navajam spet v latinskem genitivu) *Agnete Pregospa* (CAP CERE III,c.38v.). Poleg teh zapisov razpolagamo še z desetimi zapisi tega imena ob italijanskih priimkih ali brez vsakega determinativa. V 14. stol. srečamo še petkrat hipokoristično imensko obliko *Nesa* brez determinativov.

Slovenska učena oblika tega imena je *Ágna* in iz nje se je razvil metronimični priimek *Agnič, Agnitsch* (ZSSP Dolenjska). Iz ljudskega aferetičnega hipokoristika *Néža* pa je nastal metronimični priimek *Nežič* (ZSSP Dolnji grad, LJ, NM, MB, Sežana).

V krajevnem imenoslovju so zaselki z imenom *Sv. Neža* v Zilji, pri Slovenskih Konjicah, pri Celju, na Kumu, pri Krškem, pri Trebnjem in pri Krajni vasi na Krasu (ATLAS,27/B2, 66/A3, 112/B1, 131/B1, 134/A3, 151/A1, 160/B3), *Šenta Neža* (*St. Agnes*) pri Velikovcu; *Neža* je ime dnevnega kopa in soseske v Trbovljah (KLS III,417, ATLAS,111/B3) in zaselka na vzhodni strani Trnovskega goz-

da (ATLAS,142/B2); iz osebnega imena sta izpeljani v privedniški obliki imeni *Nežina bajta* na Kozjaku (ATLAS,12/B3) in *Nežina voda* na Obirskem (ATLAS,59/A1). Levemu pritoku Kolpe je ime *Nežica* (ATLAS,219/A1). Verjetno spadata sem še imeni *Nežakovi*, zaselek pri Brežicah (ATLAS,174/A1) in *Nežence*, zaselek pri Sevnici (ATLAS,132/B3).

Albertus

Cerkev praznuje 15. novembra sv. Alberta Velikega, nemškega škofa in spovednika v 13. stoletju, filozofa, teologa in naravoslovca, doktorja vesoljne cerkve in nebeškega pokrovitelja naravoslovcev. Ime *Adalbaertus*, v skrčeni obliki *Albertus*, so Franki razširili po Evropi in je zasenčilo prejšnjo imensko obliko *Alpertus, Alapertus, Adelpertus*, ki so jo po Italiji širili Langobardi. Vsa ta germanška imena so sestavljena z imenom *adal, adhal* »plemenitost, plemiški rod« ali s pridevnikom *ala* »ves« in s pridevnikom *berht* »svetel, slaven«. Cerkev časti še (omejujemo se na ime *Albertus*): 8. aprila blaženega Alberta, jeruzalemskega patriarha, 27. maja sv. Alberta iz Ogne, 7. avgusta sv. Alberta, karmelitanskega meniha v Messini, 4. novembra sv. Alberta iz Oberaltaicha in 21. novembra sv. Alberta, škofa v Liègu (TAGLIAVINI I,391).

Po slovenskem prostoru se je ime širilo v nemški obliki *Albrecht*: ok. 1370 *Albrecht genant Bracco* ima dve zemljišči v Solkanu (KOS II,116), 1498 *Albrecht Tschott*, kmet v Dolnjih Ležehah (KOS II,226), 1499 *Albrecht* v župi Šentvid (KOS II,252) in morda v priimkovni obliki *Nesa Albrechtin* (KOS II,253). Ime je postalo v osrednji Sloveniji priimek v nespremenjeni obliki: *Albrecht, Albreht, Albreh, Avbreht* (ZSSP po vsi Sloveniji), a ga najdemo hkrati v oblikah, ki se navezujejo na latinsko imensko obliko ali na italijanski patronimik na -i: *Albert* (ZSSP, severna in vzhodna Slovenija, Postojna), *Alberti* (ZSSP Laško, MB). Pri vseh teh oblikah je težko razločevati med slovenskimi nosilci in novejšimi imigranti iz nemških in laških dežel. *Anbreht* (ZSSP CE, Slovenj Gradec) kaže na pisno varianto.

Slovenski hipokoristik iz tega imena se glasi *Aleš* (SVI I,37). Tudi ta imenska oblika je postala priimek: *Aleš* (ZSSP osrednja in vzhodna Slovenija), *Alež* (ZSSP LJ, po KOŠTIÁL,562 tudi Gorenjska); iz hipokoristika so izpeljani priimki *Aleško* (ZSSP Dravograd), *Alešnik* (ZSSP Laško), *Alešovec* (ZSSP KR, LJ), *Aleševac* (KOŠTIÁL,562 Gorenjska in Primorska).

Hipokoristika *Aleš* ni lahko zaslediti v srednjeveških virih na slovenskem Zahodu, ker se lahko skriva zaradi pisne interference pod obliko *Al(l)ex*, prim. geslo *Alexius*: z znamenjem *x* so namreč zapisovali bodisi dvojni glas *ks* bodisi slov. šumevca *š* in *ž*. Danes velja *Aleš* celo v osrednji Sloveniji kot hipokoristik k svetniškemu imenu *Alexius* (LETO SVETNIKOV III,145).

Pod fašizmom so na Tržaškem poitalijančili priimek *Albrecht* v *Alberti* (PIZZAGALLI,115, 118).

Priimek v nespremenjeni obliki spoznavamo v imenu zaselka *Albreht* na Kozjaku (ATLAS,39/B1). Bezljaj razlaga krajevno in vodno ime *Ajševica* pri Gorici z rezervo iz hipokoristika *Aleš* (SVI I,37).

KOŠTIÁL,562 pripíše krajevno ime *Adlešič* ter priimek *Adlešič* (Bela Krajina), *Aleško* in *Oleško* (Koroška) svetniškemu imenu *Alexius*, ob ti razlagi se mi zdi primerno dopuščati tudi razlago iz *Albertus*.

Nekaj pomembnih obletnic

Prav je, da se v letošnjem letu spomnimo nekaterih za nas važnih in pomembnih obletnic:

1. avgusta bo poteklo točno 40 let od ustanovitve Slovenske prosvete v Trstu, ki je začela delovati kot odsek takratne Slovenske krščanske socialne zveze;

spomladi bo poteklo 25 let od svečane otvoritve našega prosvetnega središča v Donizettijevi ulici;

končno poteka letos tudi 25-letnica ustanovitve Društva slovenskih izobražencev, ki se je formalno lahko konstituiralo potem, ko smo v središču mesta dobili svoje lastne prostore.

Ob teh obletnicah se s hvaležnostjo spominjamo vseh tistih delavnic, pogumnih in daljnovidnih prijateljev, ki so nam ustvarili dom v mestnem središču. Z leti se je dejavnost v teh prostorih tako povečala, da bo treba zdaj misliti na nadaljnje potrebe, predvsem na potrebe knjižnice Dušana Černeta in društev, ki tu delujejo. Vse to pa bo seveda združeno z novimi finančnimi bremenami, ki jih moramo nositi vsi. Samo s skupnimi močmi, z žrtvami in darovi bomo napredovali in izboljšali pogoje, v katerih delajo naše kulturne organizacije. Ob raznih priložnostih se spomnimo tudi našega sedeža, ki živi predvsem od podpor in darov članov.

ŠKOF LENIČ V NOVI REVJI

Zadnja številka Nove revije je v glavnem posvečena kritiki napovedanih ustavnih reform v Jugoslaviji. Objavljen je tudi del dnevnika ljubljanskega škofa Jegliča iz prelomnih časov prve svetovne vojne. Posebno zanimiv pa je daljši intervju z ljubljanskim pomožnim škofom dr. Stanislavom Leničem, ki odgovarja na vprašanja o škofu Rožmanu, o domobrancih, o povojnem zaporu, o odnosih med Cerkvijo in državo. 14. januarja je dr. Lenič praznoval 20-letnico škofovskega posvečenja.

Razprava o ustavnih spremembah se bo v Sloveniji in Jugoslaviji javno nadaljevala do aprila, novembra pa naj bi novosti sprejeli.

KNJIGA O MISIJONARJU MAJCNU

V Hong Kongu je izšel življenjepis slovenskega misijonarja salezijanca Andreja Majcna. Italijanski duhovnik Mario Rassiga je opisal njegovih 44 let dela na Kitajskem in v Vietnamu.

TAIZEJSKO SREČANJE

Novoletnega molitvenega srečanja v Rimu, za katero so dali pobudo redovni bratje in Taizéja, se je udeležilo tudi 1650 mladih Slovencev. Vseh sodelujočih je bilo 40.000.

Skupina koroških mladincev je 1. januarja na trgu sv. Petra z letaki opozarjala prisotne na šolsko problematiko na Koroškem. Pred božičnim drevesom, ki ga je tokrat darovala Vatikanu Koroška, pa so izobesili transparent.

SLOVENSKA GLASBA V PARIZU

Za niz Skladatelji našega časa je Trio Lorenz predstavil v Parizu šest sodobnih slovenskih skladateljev.

ZBOR JADRAN

Slovenski pevski zbor Jadran, ki združuje Slovence miljske občine, je imel 12. decembra koncert ob desetletnici ustanovitve. Vodila ga je Mirjana Bonin, slavnostni govor pa je imel predsednik Društva Slovencev miljske občine Kiljan Ferluga. Ob priložnosti je izšla dvojezična brošura.

SPOMENIK ZA SLOMŠKA?

Po predstavitvi spomenika generalu Maistru se je v Mariboru pojavila javna zahteva po postavitvi spomenika tudi škofu Slomšku. Svet za kulturo pri Mestni konferenci SZDL je že začel postopek za izpeljavo zamisli.

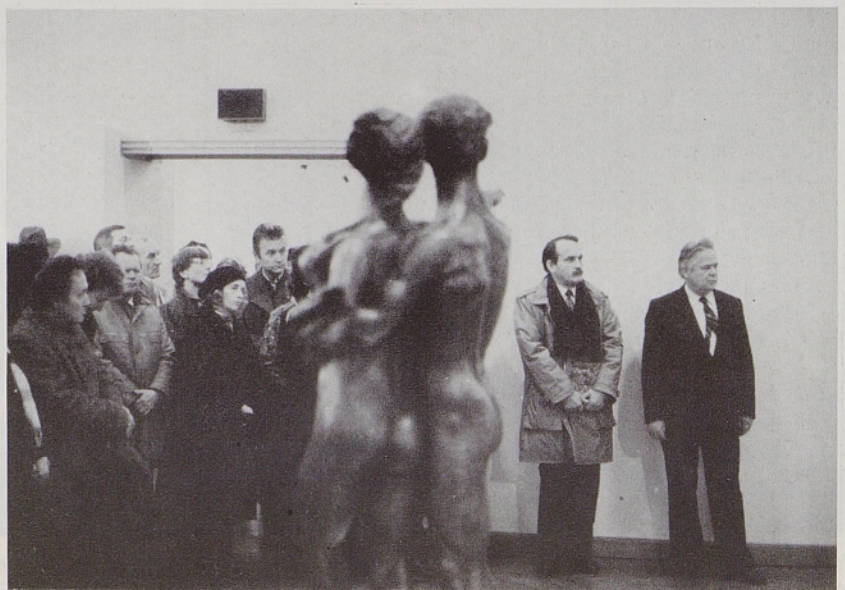
UMRL GEN. WINTERTON

V britanskem kraju Speen je 14. decembra umrl general sir Thomas John Winterton. Imel je 89 let. V obdobju 1951-54 je bil zadnji angloameriški poveljnik v Coni A Svobodnega tržaškega ozemlja.

Goršetova razstava v Ljubljani

Ljubljana se je končno, po umetnikovi smrti, oddolžila spominu velikega kiparja Franceta Goršeta. V Moderni galeriji so 29. decembra odprli razstavo stotih plastik s poudarkom na letih 1930-45. Izšel je tudi katalog s študijo dr. Ivana Sedeja.

V Kostanjevici je bila leta 1972 že pripravljena velika Goršetova retrospektivna razstava. Natisnjeni so bili lepki in katalogi, pa je vso pobudo izničila politična prepoved. Otvoritve sta se udeležila dr. M. Kmecl in minister za kulturo V. Kavčič (na posnetku spodaj).

SSK PRI SLOVENSКИH ŠKOFIИH

V predbožičnem času je predstavništvo deželnega vodstva Slovenske skupnosti obiskalo Slovensko pokrajinsko škofovsko konferenco v Ljubljani. Pod vodstvom deželnega tajnika Iva Jevnikarja je predstavilo narodnopolitični položaj v zamejstvu. V imenu gostiteljev je govoril slovenski metropolit, ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar.

GLOBALNA ZAŠČITA

Slovenska skupnost je pripravila nov zakonski predlog za globalno zaščito Slovencev v Italiji. To je že tretja »generacija« takih osnutkov.

Stranka se zdaj pripravlja na težavno pomladanske volitve, ko se bo obnavljal deželni svet Furlanije-Juljske krajine, poleg tega pa še pokrajinska sveta v Trstu in Gorici, tržaški in še nekateri občinski sveti.

UMRL PETER VIOLA

Star 75 let je 17. decembra umrl v Miljah politični delavec in dolgoletni komunistični svetovalec v tamkajšnjem občinskem svetu Peter Viola.

BOŽIČNI KONCERTI

Med številnimi božičnimi koncerti v naših krajih izstopa tradicionalni koncert Zveze cerkvenih pevskih zborov, ki je bil letos 10. januarja v stolnici sv. Justa v Trstu. Zbor je vodil Andrej Pegan, govoril pa je prof. Robert Petaros. Božičnica v Gorici je bila na Štefanovo. Govoril je dr. Tomaž Simčič iz Trsta.

PD ŠTANDREŽ

Prosvetno društvo Štandrež, ki slovi po svoji amaterski gledališki dejavnosti,

je 10. decembra postavilo na oder Goldonijevu Prebrisanu vdovo v režiji Emila Aberška (slika zgoraj).

RADIO AMERICA

Skupina primorskih izseljencev je v Argentini začela skrbeti za »Slovenski kotiček« na Radiu America. Sporedi trajajo po eno uro vsako nedeljo, ureja pa jih Albert Čuk.

V društvu Triglav v Buenos Airesu, ki je blizu jugoslovanskim oblastem, je slovenska večina članstva potisnila nekoliko ob stran vsejugoslovanski značaj društva. Zato jo je brošura jugoslovanskega diplomatskega zastopstva napadla.

80 LET FILHARMONIJE

Slovenska filharmonija je 13. januarja praznovala 80-letnico s slavnostnim koncertom v Cankarjevem domu v Ljubljani. Govor je imel predsednik slovenske vlade Dušan Šinigoj. Poleg drugih priznanj so ob jubileju sprejeli med častne filharmonike skladatelja Uroša Kreka in Primoža Ramovša. Izšla je monografija izpod peresa Ivana Klemenčiča, izšle pa so tudi tri nove plošče glasbenih poustvaritev Slovenske filharmonije.

Mladi pevci ZCPZ iz Trsta pojo pod vodstvom Andreja Pegana v stolnici sv. Justa (levo); Dekliški zbor Devin in Fantje izpod Grmade pa so skupaj nastopili v štivanski cerkvi (desno).

Iz delovanja DSI v Trstu

Iz delovanja DSI v zadnjem mesecu lanskega leta beležimo tri kulturne večere: 7. decembra je dr. Hubert Požarnik govoril na temo »Od česa bomo živeli v prihodnjih desetletjih«; 14. decembra so predstavili knjižni dar goriške Mohorjeve družbe in program dela te založbe v letu 1988. Naslednji ponedeljek pa je bil gost društva koprski škof Metod Pirih, ki je zbranim podal božično misel in voščila.

MANIFESTACIJA NA DUNAJU

Sedem tisoč udeležencev je 19. decembra manifestiralo na Dunaju proti načrtovanemu zatiranju slovenskih pravic na šolskem področju na Koróškem. Med govorniki je za Slovence v Italiji nastopil Salvatore Venosi.

NOVI PREDSEDNIK SKGZ

Slovenska kulturno-gospodarska zveza je imela 20. decembra občni zbor v Gorici. Namesto dolgoletnega predsednika Borisa Raceta je bil na najvišje mesto izvoljen tržaški slikar in javni delavec Klavdij Palčič.

UMRL ŽUPNIK FRANC PREMRL

V bolnišnici v Šempetru je 11. januarja umrl upokojeni župnik Franc Premrl. 5. marca bi dopolnil 89 let. Pokopali so ga v Podgori, kjer je bil skoraj 40 let župnik. Starosta duhovnikov koprške škofije je bil znan tudi po poljudnih odrskih delih in spisih.

STAROSTNI DOM LIPA V TORONTU

V nedeljo, 20. decembra, so v predmestju Toronta v Kanadi blagoslovili novo-vozgrajeni slovenski starostni dom Lipa.

OŽIVLJENA BLAGOVEST

Beograjski nadškof dr. Franc Perko je po treh letih prekinitve začel znova izdajati verski list Blagovest. Ko se je začel tiskati leta 1928 v Skopju, je bila med mladimi sodelavkami sedanja Nobelova nagrajenska za mir mati Terezija. List je dolgo urejeval prejšnji beograjski nadškof Turk.

UMRL PROF. LOVŠIN

Decembra je umrl v starosti 92 let prof. Evgen Lovšin. Bil je višji predavatelj ljubljanske ekonomske fakultete v pokoju, drugače pa še planinski pisatelj, v mladih letih pa preporodovec.

V novem letu je bil prvi ponedeljkov večer 11. januarja posvečen pravkar izšli publikaciji Bibliografija argentinskega tiska, ki jo je predstavil prof. Martin Jevnikar, in napovedani razpravi o svetnikih v slovenskem imenoslovju, ki je začela izhajati v tej številki. O tem svojem delu je spregovoril sam avtor prof. Pavle Merkù. 18. januarja pa je dr. Vinko Škafar predaval o Bioetiki in mehah genetične revolucije.

40 LET SAMOSTOJNEGA NASTOPANJA

Slovenska skupnost je 20. decembra proslavila v novi telovadnici ob Katoškem domu v Gorici 40-letnico samostojnega slovenskega političnega nastopanja v zamejstvu. Obenem je bil to spomin na 25-letnico osnovanja Slovenske skupnosti na Tržaškem. Po pozdravu deželnega predsednika SSK Marjana Terpina je imel slavnostni govor deželni tajnik Ivo Jevnikar. Pozdravili so predsednica Sveta slovenskih organizacij Marija Ferletič, zastopnik Slovenske kulturno-gospodarske zveze Boris Race in pa predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Jože Smole.

UMRLA CANKARJEVA VDOVA

Januarja je umrla vdova po umetnostnem zgodovinarju in politiku dr. Izidorju Cankarju Niča Hribar Cankar.

Koprski škof Metod Pirih

Predavatelj dr. Vinko Škafar

Knjižničar Marjan Pertot, prof. Martin Jevnikar in prof. Pavle Merkù na prvem večeru DSI v novem letu.

SAZU O MANJŠINAH

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je izdala brošuro o študijskem potovanju akademikov iz Jugoslavije, ki so pred poldrugim letom obiskali Slovence v Italiji in Avstriji. Uredil jo je Stane Krašovec.

LJUBLJANSKI REKTOR

23. decembra je bil na ljubljanski univerzi izvoljen za novega rektorja akademik dr. Janez Peklenik s Fakultete za strojništvo. Prorektor je prof. Alenka Šelih s Pravne fakultete. Za vsako mesto so bili tokrat po trije kandidati, do izvolitve pa je prišlo pri tretjem glasovanju.

THE SLOVENIANS

Draga Gelt je v Avstraliji izdala knjigo *The Slovenians*. Obsega 216 strani velike oblike in skoraj 400 ilustracij.

BOŽIČNA VOŠČILA V SRS

Na sveti večer je mogel izreči slovenski metropolit dr. Šuštar božična voščila po ljubljanski televiziji in radiu. Večer prej je imel božično voščilo tudi predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Jože Smole. List Primorske novice je objavil daljši intervju s koprskim škofom Pirihom, o božiču pa so pisali tudi mnogi drugi časopisi.

40 LET UČITELJIŠČA

Slovensko učiteljišče A. M. Slomšek v Trstu je 22. decembra praznovalo 40-letnico ustanovitve. Izdalo je izredno izvestje in pripravilo lepo prireditev.

Govornik na proslavi učiteljišča A. M. Slomšek učitelj Evgen Dobrila.

ITALIJANI V ISTRI

Po zgledu javnih tribun v Sloveniji so se tudi nekateri predstavniki italijanske manjšine v Jugoslaviji odločili za tako pobudo, da se javnost opozori na izumiranje narodne skupnosti. 19. januarja je bilo zelo dobro obiskano in zelo kritično javno zasedanje v Kopru.

PEVKA LIPOVŠKOVA

Slovenska mezzosopranistka Marjana Lipovšek je v Münchnu prejela »rožo leta« kot najboljša pevka sezone 1987 v bavarskem glavnem mestu.

PRIMORSKI LEKSIKON V SEŽANI

Primorski slovenski biografski leksikon je doživel prvo javno predstavitev v Sloveniji. To je bilo v Kosovelovi knjižnici v Sežani. Uradno se to znanstveno izdanje Goriške Mohorjeve družbe ne sme uvažati v Slovenijo.

UMRL SLIKAR DEBENJAK

26. decembra je umrl eden glavnih predstavnikov ljubljanske grafične šole, slikar in grafik Riko Debenjak. Imel je 79 let. V Kanalu so s slikami, ki jih je daroval, leta 1977 odprli Galerijo Rika Debenjaka.

TITO, STALIN IN ZAHOD

Pod tem naslovom je pri Delavski enotnosti v Ljubljani izšel prevod knjige tržaškega zgodovinarja prof. Jožeta Pirjevca, ki obravnava spor med Jugoslavijo in Kominformom ter odmeve na Zahodu. V italijanščini je študija izšla leta 1985. Uvod je napisal prof. Peter Vodopivec.

PISATELJI O STARI PRAVDI

Ob dnevu človekovih pravic je Društvo slovenskih pisateljev 10. decembra objavilo odprto pismo, v katerem omenja zaprte pisatelje, nedavno policijsko preiskavo pri publicistu Vinku Ošlaku v nekem hotelu v Ljubljani, oviranje Celovškega Zvona, povojni proces proti Stari pravdi v Ljubljani in drugo.

Glede prof. Ljuba Sirca in drugih obsojencev z Nagodetovega procesa (Stara pravda) je prišlo v Srbiji do javne zahteve po preiskavi o takratnih sodnih deviacijah.

KATOLIŠKI SHOD V ARGENTINI

Slovenski katoličani v Argentini so izvedli svoj II. katoliški shod. Prvi je bil leta 1952. Po večletnih pripravah je bil vrhunec 22. novembra v Buenos Airesu. Po maši v cerkvi Marije Pomagaj je bilo v veliki dvorani Slovenske hiše zborovanje. Po uvodu predsednika pripravljalnega odbora Milana Magistra in po načelnem govoru dr. Marka Kremžarja so se zvrstile sklepne izjave odsekov za versko-naravno življenje, narodno družbena vprašanja, kulturo, družino, mladino in za krajevne domove, organizacije ter druge ustanove.

KOROŠKI KULTURNI DNEVI

28. in 29. decembra so bili v Celovcu 19. koroški kulturni dnevi. Sodelovali so slovenski (koroški in matični) ter nemški predavatelji. V ospredju sta bili konec prve avstrijske republike z anšlusom pred 50 leti in šolska problematika.

BERNARDA FINK V TURINU

Slovenska mezzosopranistka Bernarda Fink iz Argentine je doživela lep uspeh na koncertu orkestra in zbora Italijanske radiotelevizije 8. januarja v Turinu. Neposredno ga je prenašalo prvo italijansko radijsko omrežje. Na sporedu je bila Beethovnova Missa Solemnis, op. 123.

MUŠIČ V BEAUBOURGU

V četrtem nadstropju slovitoga Centra Pompidou v Parizu, zraven stalne razstave moderne umetnosti, so 19. januarja odprli veliko razstavo slikarja akademika Zorana Mušiča, ki po vojni živi in ustvarja med Parizom in Benetkami. Na ogled je 130 del na papirju, med njimi 30 skic iz taborišča Dachau. Izšel je tudi obsežen katalog.

IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

SKUPNE SO SAMO ŠE RAZLIKE

Eno najbolj podrobnih analiz o krizi jugoslovanskega političnega sistema in federacije še posebej je napisal — in hkrati nakazal razvojne trende — Janez Janša v Mladini.

Za Jugoslavijo, takšno kot je, ni več rešitve. Protiinflacijski ukrepi in sprememba ustave bodo njen propad samo pospešili. Prav gotovo prepada med nerazvitimi in relativno razvitimi ne bo zmanjšala politična prevlada ne enih ne drugih. Za »rajo« v Jugoslaviji bi bilo seveda bolje, če bi prevladovali razviti, kar je nezdržljivo z miselnostjo socialistične uravnalovke, ki je temelj sistema. Temeljev pa ne bomo spreminjali kot za trjuje partija. Glede na razširjenost nerazvoja v Jugoslaviji pa tudi ni realno pričakovati, da bi razviti v njej kadarkoli v prihodnosti sploh prevladali. Če bi, bi to sedanjo državo mogoče (z manj bistvenimi modifikacijami) ohranilo še nekaj desetletij.

Ostajata torej dve možnosti. Prva je nadaljevanje sedanjega trenda **centralizacije** in medrepubliških razprtij, ki nujno vodi v vojaško-partijsko diktaturo. To nas bo še bolj zblížalo z vzhodnim blokom, dokler ne bomo končno spet levo krilo vzhodne socialistične fronte. Ta kombinacija se ne bo kaj prida obnesla predvsem zaradi Kosova, srbsko-hrvaških nasprotij, razpoloženja v Sloveniji in strateških interesov Zahoda. Končna posledica bi bila državljanska vojna in razpad federacije.

Druga možnost je **konfederacija**, ki bi imela v skupnem loncu samo tisto, kar bi vsak narod vanj prostovoljno prispeval. To pomeni, da tudi vojska, finance in zunanja politika ne bi bili centralizirani, temveč samo koordinirani do točke, ki bi jo še lahko določili s konsenzom. To predpostavlja pristajanje na vse tisto, kar je danes najhujša etika in kar tudi z gospodarskega vidika predstavlja neracionalnost. Toda nasprotja so tako zaostrena, da bi šele skrajnost povrnila zaupanje in ustvarila pogoje za treznost. Gre seveda za nacionalno vojsko, več različnih denarnih enot, nacionalna (republiška) diplomatska predstavništva, za občutne razlike v političnih sistemih. Objektivne razlike med konstitutivnimi deli seda-

nje jugoslovanske federacije so namreč tolikšne, da vsako vztrajanje pri enotnosti predstavlja samo generator permanentne krize.

Paradoks zgodovine bo v tem, da razpada Jugoslavije ne bodo krive ne tuje obveščevalne službe, ne nacionalizmi, ne sovražna emigracija, ne infombiro in ne meščanska desnica, temveč tisti, ki se imajo danes za Jugoslovane par excellence. Politična slepota je na tem svetu kriva za največ gorja.

Janez Janša
(Mladina št. 41/1987)

ŠKOF ŠUŠTAR, STOP!

Zanimiva zgodbica o odprtosti nekega ravnatelja ljubljanske gimnazije (Jaro Komac se imenuje).

Kot vse kaže, si je božična medijska zvezda, ljubljanski nadškof dr. **Alojzij Šuštar**, z božičnim voščilom, s katerim mu je uspelo odpreti celo vrata ljubljanske televizije, zapri vrata pri **šolnikih**. Kako sicer pojasniti dejstvo, da kljub božični evforiji dijaki Srednje šole za družboslovje in kulturo na Poljanah ne morejo razpečevati svojega glasila, v katerem je mogoče med drugim prebrati tudi intervju s Šuštarjem. Prva številka **VIS MAIOR-ja**, v kateri uredniki objavljajo pogovor z nadškofom, je namreč v spopadu z ravnateljivimi ateističnimi stališči potegnila kratko — in obležala v skladišču. Po ravnateljevem mnenju šola nima nobenega opravka s Cerkvijo, zato je potrebno **sporni intervju prelepiti**. Ravnatelj je kljub prepričevanju ostal pri svojem in — odšel v pokoj(!).

Načelo, da je vera posameznikova zasebna zadeva, je ravnateljeva namestnica tov. Belčeva v izjavi za Mladino zradikalizirala. Cerkev že, toda: »Šola ni posameznikova privatna zadeva.« **VIS MAIOR** ne bo ugledal luči dneva vse dotlej, dokler ne bodo uredniki čez nadškofa potegnili križ.

Mladina pričakuje, da bodo v kratkem na ljubljanski srednji družboslovni šoli črtali iz učnega programa tudi predmet »samoupravljanje s temelji marksizma«. Tudi marksizem je namreč globoko subjektivna in intimna stvar.

M. L.
(Mladina, Lj., 8.1.1988)

M. KUČAN - VČERAJ IN DANES

Razmeroma odprta stališča dela slovenskega partijskega vrha prinašajo iz vrst trde roke na površje — v kuloarje in celo v tisk — »pranje umazanega perila«.

Kdo kam spada, kdo s kom paktira, kdo se gre »frajšicerja«? Razlike v slovenskem političnem vodstvu so v zadnjem času priljubljena politična pogovorna tema, zato je prav, če si dobro obveščen.

Danes so taki časi, da zaradi neenotnosti v republiškem vrhu še niso nikogar osamili ali odstranili iz javnega in političnega življenja. **Kučan** je celo izjavil, da monolitnost republiškega vodstva ni dobra stvar. No, včasih je bilo drugače. To ve tudi Kučan, ki je na 29. seji CK ZKS novembra 1972, na kateri so odstranili Kavčiča, prebral referat, katerega glavno vprašanje je bilo, s kakšnimi razlikami ne moremo živeti v ZK, še posebej pa ne v njenem organizacijskem in političnem vrhu. Odgovor nanj je našel v »razumljivi zahtevi, da se širina pogledov zoži, tudi za ceno odhoda njihovih nosilcev iz vodstev, pa tudi iz ZK«.

To, da si danes liberalec, včeraj dogmatik, predvčerajšnjim neostalinist, jutri pa začneš znova s predvčerajšnjim, to je očitno stvar taktike v sicer nespremenjeni strategiji.

Brez sprememb strategije, mislim, v novem letu in naši prihodnosti ne bo šlo.

J. Bavčar
(Mladina, Lj., 8.1.1988)

KAKO DOSEČI, DA BI OBLAST DOSTOJNO OPRAVLJALA SVOJE DELO

V študentski Tribuni Samo Resnik ostro obsoja nekatere ekscese in išče poti, kako vlado — če treba, tudi novo — pripraviti do tega, da regenerira državo gospodarsko, civilno in duhovno.

Predlaganih je bilo že veliko tehnik, kako doseči, da bodo oblastniki dostojno opravljali svoje delo.

Teorija, ki se je doslej še najbolj izkazala, je renesančna? razsvetljenska? liberalistična? teorija ravnotežja (check and balance). Neodvisno sodstvo, neodvisna zakonodaja, ki nadzoruje izvršno oblast! Profesionalna birokracija, ki lahko diskretno štopa politiko. Na ljudstvo z volitvami vezani politični svet, ki drži birokracijo (in ostale državne službenice: policijo, vojsko...) na vajetih, da se preveč ne razkošati!

Svoboden tisk, ki omogoča, da sistem **deluje** in dvigne krik in vik, ko se začne ravnotežje podirati.

Profesionalno in pošteno šolstvo, ki pomaga otrokom zrasti v še žive odrasle ljudi, jih uči postavljati vprašanja, iskati odgovore in poslušati govorico sveta.

V ozadju ljudstvo, ki se sicer ukvarja s svojimi posli, a vsake kvatre pogleda, kaj gospodje zgoraj počnejo — in jih lahko z gibom kemičnega svinčnika na volitvah (ali pa z demonstracijami na ulicah) nažene, če mu niso všeč.

To je dobrovoljna agnostična teorija, ki pravi, da **nihče** nima resnice za vselej v zakupu, da pa je isti, ki govori resnico, lahko prepričljivejši od tistega, ki laže; in da ljudje, navadni ljudje, lahko odločajo o svoji usodi sami, ker nihče tega ne bo opravil bolje (manj slabo).

(začuda se je pokazalo, da se v deželah z boljšim političnim sistemom tudi bolje in varneje živi)

Zato bi želeli, da bi se pravljica o Sloveniji lahko srečno končala, imeti v tej deželi neodvisne, vestne in izobražene sodnike (pravijo, da smo na dobri poti, bog ve kako je s tem — politična vdanost in pedigree imata veliko težo), profesionalno, vestno birokracijo in svobodne, resne volitve. Resne so volitve ponavadi takrat, ko ne veš, kdo bo izvoljen, veš pa, kdo kandidira.

Potrebovali bi svoboden tisk, kar pa ne pomeni le tiska, varnega pred revolucijaškimi sodnimi šikaniranjmi ter policijskim nasiljem, ampak tudi tisk, ki ne bi bil na milost in nemilost prepuščen volji ustanoviteljev, ki imajo (po premišljenem zakonu) v rokah škarje in platno. Tisti, ki odločajo, dopuščajo ali prepovedujejo, pa niso člani študentske organizacije v Mariboru (za Katedro) ali SZDL Slovenije (za Delo).

Represivni aparat je dobil ukaz »VOLJNO!« in sedaj počiva v senci, se redi in čaka, da se luč spremeni.

Precej ljudi poznam, ki menijo, da se v Sloveniji (in seveda v vsej ostali SFRJ, kjer da so stvari še hujše) prisluškujejo telefoni in odpirajo pima. Morda je to res, morda ni, jaz menim, da je. Prav tako menim, da me lahko, če da dovolj pomemben politik zeleno luč, vod policajev premlati do smrti in da ne bo nobeden od njih kaznovan. Morda je to res, morda ni. Prav tako menim,

da se mi da na sodišču dokazati, da sem sodeloval v enem od gorenjskih bančnih ropov ali pobil nekaj Trobčevih žensk (če da kdo dovolj zgoraj zeleno luč). Morda je to res, morda ni. Tudi če ni res, je politično nezanemarljiv faktor, da tako mislim — in da nisem edini. Šeksova knjiga kaže, da so se v sosednji republiki takšne stvari še nedavno dogajale — da se morda še dogajajo. Jaz pa trdim, da Slovenija kvalitativno ni drugačna, čeprav bi rada bila.

Zakaj vladajo po tej deželi, kot je pisalo poleti v **7 D** (če bi Katedra junija natisnila kaj takšnega, bi nas vse zaprl) **mafijske svete trojice državnih, partijskih in policijskih šefov?**

Ker so nam uvedli **teorijo enotnosti oblasti namesto njene delitve?** Ker imamo zakone, ki dajejo z eno roko in jemljejo z drugo? Ker so pedagoge skopili in ker novinarje stradajo? Ker je tehnična inteligenca tiho in morajo pisatelji stati sami? Ker ni nikomur do tega, da bi šel še enkrat v gozdove, pa tudi če vojska prevzame oblast in vse zavozji, če je še kaj nezavoženega (**po Ljubljani se kotali predlog, da bi študentje predlagali RK ZSMS in RK SZDL naj skupaj organiziramo demonstracije za civilno vladno; oz., da jih organiziramo sami, če si nihče drug ne bo upal. Če je sploh še čas. Slišal sem obe mnenji, rekel pa bi, da je še čas.**)

(Tribuna, št. 2/1988)

ZGODBA O LEPI SLOVENIJI

Malo humorno, malo zares o položaju Slovenije in Slovencev v federaciji

Pravljica pravi, da je živela lepa mala Slovenija, ki je imela hudozne velike brate. Bratje so bili leni, surovi, skorpimirani do slepega črevesa, zanimali sta jih samo politika in borba, ubogi mali Sloveniji pa je ostalo le delo. Trpela je kot Cankarjeva mati. Vres božji dan je prekopavala njivico, da so imeli bratje kaj jesti, in če je kdaj rekla kaj narobe, so ji takoj dali z ravnilom po prstih.

Spet in spet je tiho govorila bratom, da tako ne bo šlo dalje, spet in spet so ji bratje, ki si jih ni sama izbrala (*ko bi si človek le mogel izbirati svoje brate!*) dajali s ključki po bučki, da je bila vsa lisasta.

Ta zgodba je tako ganljiva, da se ne bi smela nikoli zgoditi.

Znanci iz beograjske študentske scene mi pravijo, da je najhujša obtožba, ki lahko doleti kritika ali koga, ki bi hotel kaj spreminjati, trditev, da je »pod slovenskim vplivom«, magična formula, ki je tako učinkovita, kot so bile v

drugih časih in prostorih učinkovite trditve, da je ta ali oni nebodigatreba homoseksualec, prešuštnik, agent CIA ali komunist.

Po tem kar slišimo, je v vojski vedno težje biti Slovenec (na vlaku sem govoril z vojakom, ki mi je zatrjeval, da so mu po zaplembi Katedre oficirji v Novem Sadu grozili s kazensko prekomando v Makedonijo, trudimo se, da bi zbrali podatke o slovenskem vojaku, ki naj bi bil pomladi obsojen na 6 mesecev zapora, ker so mu v kaseti našli nabožno knjigo). Lanske slutnje predlogov o jezikovni enakopravnosti v JLA je prikoval k tlom silovit zaporni ogenj, spomini na avtoritarno ukinitvev slovenske vojske takoj po vojni pa so bili menda tudi eden od »nesprejemljivih« tekstov v Novi reviji.

Pa vendar je bila Jugoslavija tako zanimiva ideja.

Čenjena hipoteza je, da je glavni krivec politični sistem. Sistem ki naj bi bil po eni strani hinavski, saj sploh ni hotel tega, kar se je pretvarjal, da hoče, po drugi strani pa res ni razumel ljudi (ali pa se je samo spotaknil v lastno jamo).

S. R.

(Tribuna, študentski list, Lj., št. 2/1988)

SLOVENSKI IN SRBSKI PEN-CENTER IZ OČI V OČI V CD

Razlike, kot so jih izpostavili pisatelji, vplivajo tudi na polemike o spremembi ustave! Izhajati iz razlik, ne pa iskati za nikogar sprejemljivo enotnost.

Največ samospraševanja ter bodic in polemike je med Slovenci in Srbi, zato najbrž ni naključje, da sta se dva PEN centra, slovenski in srbski, dogovorila za pogovor odprtih kart, do česar v območju politike ne pride.

Tudi v jugoslovanskem prostoru je glas teh dveh narodov najbolj »naježen« hkrati pa tudi najbolj artikuliran. Dovolj je, če ob tem omenimo dva dokumenta, ki sta doživela izjemno pozornost jugoslovanske in širše javnosti: **Memorandum Srbske akademije znanosti in umetnosti ter Predlogi za slovenski nacionalni program** sodelavcev Nove revije.

Okrogla miza med srbskimi in slovenskimi **pisatelji v Cankarjevem domu** je nedvomno potrdila vsaj dvoje: največ govorimo o svoji nacionalni stiski prav Slovenci in Srbi, ob tem pa prav Slovenci in Srbi razkrivamo domala diametralno podobo o svoji narodni zavesti, zato je — če se na tej ravni trudimo za uglašenost — nesporazum neizbežen.

Marjan Pertot: Bibliografija

slovenskega tiska v Argentini 1945-1987; I. del - knjige

Malo pred koncem leta 1987 je izšla Marjana Pertota **Bibliografija** slovenskega tiska v Argentini 1945-1987, I. del - knjige. Izdala Knjižnica Dušana Černeta v Trstu 1987, založila Mladika, opremil Edi Žerjal, natisnila tiskarna Graphart na 92 straneh in v 400 izvodih.

Torej seznam vseh knjig, ki so jih izdali slovenski povojni izseljenci v Argentini od svojega prihoda v letih 1947-1948 do danes. Kot vidimo, so opravili ogromno delo, saj navaja Bibliografija 545 enot 229 avtorjev. Knjige in knjižice različne vsebine in raznih založb, namenjene slovenski skupnosti v Argentini in po drugih celinah, da bi se ohranili in da bi zapustili svojim otrokom slovenski jezik in kulturo ter krščansko vero.

Knjige so opisane po mednarodnih pravilih: priimek in ime, naslov, založba, kraj in leto izdaje, strani, velikost v cm, na koncu pa še kraj, kje je knjižna enota shranjena. In spet presenečenje: skoraj vse knjige so v Knjižnici Dušana Černeta, ki je bila ustanovljena leta 1981 na sedežu Slovenske prosvete (ul. Donizetti 3). Z veliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo jo ves čas vodi Marjan Pertot, ki je tudi zbral vse argentinske knjige in odšel lani poleti nalašč v Argentino, da je poiskal še manjkajoče. V uvodu v Bibliografijo je zapisal: »Danes lahko s ponosom trdimo, da posedujemo najbogatejšo knjižno zbirko slovenskega argentinskega tiska po letu 1945 v Evropi«. Lahko bi bil napisal »na svetu«, ker nikjer nimajo zbranega vsega.

Toda branje vsake bibliografije je lahko le zunanje, da ugotovimo, kdo in kaj je pisal in kako so knjige izhajale. Toda če se poglobimo v to Bibliografijo z duhovnimi ali zgodovinskimi očmi, se odkrije pred nami nov svet: pred seboj vidimo kakih sedem tisoč slovenskih ljudi, ki so se pred koncem vojne umaknili golih rok na Koroško in v Italijo in nekaj let životali v zavezniških taboriščih. Med njimi so bili kmetje, delavci, študentje, izobraženci, duhovniki, pesniki, pisatelji, strokovnjaki z raznih področij.

Ko je Argentina leta 1947 širokogrudno odprla vrata, so se počasi preselili tja in se večinoma naselili v prestolnici Buenos Aires, večji skupini pa še v Mendosi in Barilo-chah. Že prve dni so ustanovili narodno, kulturno in poli-

tično društvo Svobodna Slovenija, ki je sprejemala nove naseljence, skrbela za začasno nastanitev in za prve službe. Postala je krovna organizacija, ki še danes združuje in zastopa vse povojne izseljence. S seboj so voditelji prinesli tednik **Svobodna Slovenija**, ki je začel tajno izhajati nov. 1941 v Ljubljani, v Argentini pa še vedno povezuje izseljence. Zdaj ga vodi že drugi rod, to so izobraženci, ki so se rodili v Argentini in se tam naučili slovenščine.

Novi naseljenci so se hitro vrasli v argentinske razmere, saj niso prinesli s seboj samo pridnih rok, ampak tudi glavo, izobrazbo, strokovno usposobljenost, ustrašili pa se tudi niso argentinskih šol, da so dosegli kvalifikacijo. Prinesli pa so tudi močno željo, da bi uspeli in se ohranili, da bi si ustvarili novo domovino, da bi polno živeli slovensko in argentinsko.

In tako so si kupili ali postavili hiše in se politično, kulturno, socialno, prosvetno, šolsko in versko organizirali — ustvarili so državo v državi.

Že proti koncu leta 1948 je izšla v Buenos Airesu prva njihova knjiga — **Koledar Svobodne Slovenije za leto 1949**. Torej Koledar, nekak kažipot skozi življenje, s svetniki in prazniki, z zanimivostmi in razpravami, kakor jih izdaja Mohorjeva družba od leta 1852. In Svobodna Slovenija je izdajala Koledarje — Zbornike do 1975, istočasno pa se je razvila v samostojno založbo in izdala 31 knjig, že 1949 prvo samostojno knjigo **Velika črna maša za pobite Slovence**, pesnitev dr. Tineta Debeljaka.

Leta 1954 so ustanovili Slovensko kulturno akcijo (SKA), osrednjo organizacijo za vse Slovence zunaj domovine, ki ima redne ustvarjalne člane in vrsto ustvarjalnih odsekov. Njeni glasili sta revija **Meddobje** (4 št. na leto) in mesečnik **Glas SKA**. SKA pa od vsega začetka izdaja tudi knjige — do zdaj 126, med njimi so pesniške zbirke, črtice, romani, znanstvena dela.

V šolah imajo lastne knjige, napisane tam in za tamkajšnje razmere. Vse so izšle že po večkrat. Maturanti srednješolskega tečaja pa izdajajo vsako leto **Almanah** kot nekak dokaz tega, kar so se naučili.

Pisatelji, srbski in slovenski, smo temu prvi pogledali v oči.

Na prvi pogled je stvar zelo preprosta: zavest Srbov o sebi kot narodu temelji predvsem na zgodovinskem pravu, slovenska na naravnem. Srbi so prepričani — in nobenega razloga ni, da bi o tem dvomili — da so se oblikovali kot narod z dolgo nepretrganostjo oboroženega boja, pri čemer je bil zmerom najvišji cilj čimvečja in čimbolj trdna lastna država!

Srbi izražajo svoje nezadovoljstvo, ker imajo občutek, da so v zgo-

dovini že večkrat imeli več, kot imajo danes; Slovenci se bojimo, da ne bi izgubili še tega, kar imamo, svoje državnosti, nekaterih osnov za ohranitev svoje nacionalne samobitnosti. Oboji smo nezadovoljni. Srbsko nezadovoljstvo generira občutek, da so prikrajšani v svojem zgodovinskem pravu, slovensko nezadovoljstvo se hrani iz strahu, da ne bi bili prikrajšani v svojem naravnem pravu: **Srbi bi radi imeli več, Slovenci ne bi radi imeli manj.**

Vselej bi morali pokopati kot največjo skupno nesrečo sleherno ide-

jo in prakso centralizma, unitarizma in podobnih nečednosti, ki jih v našem vsakdanjem življenju kar mrgoli in so skozi glavna vrata prišle tudi v ponujene spremembe za preново ustave. To pa tudi pomeni, da moramo izhajati iz razlik, ki nas opredeljujejo, ne pa si prizadevati za take vrste enotnost, ki ni za nikogar sprejemljiva, pa tudi mogoča ni.

(iz poročila Cirila Zlobca o okrogli mizi v CD, DNEVNIK, sobotna priloga, 17.XII.1987)

Slovensko dušno pastirstvo v Argentini izdaja tedensko **Oznanilo**, izdalo pa je vrsto molitvenikov, veroukov, nabožnih in premišljevanjskih knjig, izvirnih in prevedenih.

Lazaristi v Slovenski vasi (Lanus) so do letos izdajali **Katoliške misijone**, imajo pa tudi Baragovo založbo, ki je izdala vrsto pomembnih knjig.

Gospodarstveniki so ustanovili Mutual Sloga, ki je hranilnica in posojilnica, deli pa tudi nagrade ob rojstvih, porokah, diplomah in pomaga ob smrti. Izdaja glasilo **Vez** in knjige zadrudne vsebine. Podobna ji je založba **Družabna pravda**, ki je izdajala enakoimensko revijo in knjige.

Več knjig je posvečenih medvojnemu dogodkom v Sloveniji. Pod naslovom **Taboriščni arhiv priča** je izšlo v zbirki **Dokumenti** sedem obsežnih knjig pričevanj in izjav o re-

voluciji v Sloveniji, podobno snov prinaša zbirka **Krivda Osobodilne fronte**. Šest knjig štejejo **Svobodni pogledi na slovensko preteklost, sedanost in prihodnost**.

Še več je manjših založb in dolga vrsta je knjižic o petju, izvirnih in ponatisnjenih iger, poročil posameznih družtev, političnih razprav in drugega, celo telefonski imenik tiskajo svoj. Vse to izhaja spontano, iz idealizma, iz ljubezni do slovenstva in njegove ohranitve. Kljub hudi gospodarski krizi v Argentini in brez vsake zunanje pomoči pa vztrajajo in dosegajo uspehe, ki bi jih ob preselitvi tistih sedem tisoč beguncev nihče ne mogel pričakovati.

Celotno delo argentinskih Slovencev pa bo razgrnjeno, ko bo Marjan Pertot pripravil še **Bibliografijo periodičnega tiska** in **Bibliografijo drobnega tiska**, ki sta že v delu.

Saša Martelanc: Veter iz ljubih daljav

Leta 1987 je izšla med rednimi knjigami Goriške Mohorjeve družbe za letošnje leto druga leposlovna knjiga tržaškega radijskega časnika Saše Martelanca **Veter iz ljubih daljav**.

Kakor v prvi knjigi **Melodija** (1984), za katero je dobil tržaško literarno nagrado Vstajenje, so zbrane tudi v tej knjigi spominske črtice na mladost in prva tržaška leta. V prvi črtici **Votek** se vrača v otroštvo na vasi blizu Ljubljane, ki je bilo lepo in brezskrbno, toda sinov klic v spanju ga opomni, da se mora bolj posvečati otroku.

Podkvice na Miklošičevi so spomin na prvo povojno leto na Klasični gimnaziji v Ljubljani, kamor se je vozil z vlakom iz vasi. Bila so lepa leta, profesorji še starega kova, knjig ni bilo, pomanjkanje se je oglašalo vsepovsod, po zvočnikih so razglašali smrtne obsodbe, preskok nazaj v vojna leta, ko so ljudje v vasi pomagali učitelju, ki je bil zaradi politike odpuščen, po vojni pa se jim je bogato odložil.

Drevesa rastejo v Rojanu je prva tržaška črtica. Že prej so obiskovali sorodnike v Rojanu, od 14. do 20. leta pa je živel pri teti v Rojanu in obiskoval slovensko klasično gimnazijo. Opisuje drobno povojno življenje, brez večjih dogodkov, a tudi brez sovraštva med narodoma, zapel pa je slavonspev drevesom in ptičjemu petju.

V **Cenzorju** je poustvaril značaj upokojenega zidarja, ki je vsak teden nosil na postajo Teden (Demokracijo) in še čez mejo. Avtor je postal pri časopisu korektor, kmalu pa je začel tudi pisati in še zidarja je pregovoril za spis. Spet košček povojnih razmer, opis tiskarne in znane gostilne (pri Jožku).

V **Valčku sreče** nastopata dva značaja, nekoliko pohabljeni Giordano in zmedena gospa Marija, v vlaku sreča še dobro italijansko gospo, konec pa je optimističen, ko gre Giordanova hči v slovensko šolo.

Pajčevina pod Ojstrnikom je opis nočne poti na Ojstrnik, opazovanja lepote narave, poslušanje ptičjega petja, ob tem pa spomin na letovanja v Ukvah, kamor je prof. Peterlin vodil študente. Tu so se spoznavali z domačini, doživeli praznovanje vaškega patrona, s prijateljem pa je odšel na Nabojš in se srečal z grozo v strmini.

V **Tujcu** se je vrnil v rojstno vas, da bi si ogledal polja in obnovil spomine na osnovno šolo. Avto je pustil pred to

vorno postajo, zato so ga poklicali na milico in primerno poučili, kar ga je prizadelo. Ko se je vozil proti Trstu, se je spraševal: »Kam vozim?« Domov ali zdoma? Odhajam ali se vračam?... Vozim sproščeno, saj imam jasen pregled: pred vetrobanom je pot do doma, v vzratnem zrcalu je pot od doma. Že med zasliševanjem je spoznal, da je sicer domačin, ki je za vedno odšel, a se lahko vrača po spomine, po zakonih pa je tujec.

V **Brvincu** se spominja prijatelja, ki je znal čudovito pripovedovati in peti, ki je dosegel velik uspeh v življenju, a ga je tujec ogoljufal in spravil na cesto. Spet si je opomogel, a si je z garanjem pokvaril srce, da je umrl za kapjo.

V krajši črtici **Konec je hrepenenje** razmišlja o bistvu konca in prihaja do ugotovitve: »Konca ni, konec je hrepenenje.«

Svetogorsko darilo je tragična črtica z veselim koncem o tem, kako sta se z ženo in hčerko ponesrečila z avtom in se v bolnišnici tresla za še nerojenega otroka, dokler nista zvedela, da je vse v redu. Poromal je na Sveto Goro, se spravil z Bogom in plačal za mašo. Na dan maše se mu je rodil sin.

V zadnji črtici **Epsilon Orionis** se po 25 letih sreča z Marjetico, mladostno ljubeznijo, na pogrebu njene matere, ki mu ni bila naklonjena. Spomini in dokončno slovo.

Martelančeve črtice so po obliki in vsebini nadaljevanje prve knjige, vse so osebno doživete, vdelane v medvojne in povojne razmere, ki so bile težke in krute, vendar jih avtor ni občutil v vsem obsegu, ker je bil mlad. Kljub mladosti pa je v črtice vnesel nekaj prizorov in dogodkov iz tistih časov in razmer, ki dajejo spominom večjo tehtnost. Velik smisel in občutek ima za naravne lepote in ptičje petje, za gozdove in planine, vendar zna tudi tu najti pravo mero, da opisi niso sami sebi namen. S krepkimi potezami je očrtal nekaj značajev iz povojnih let in poustvaril razmere v tiskarni Tednika, ki je zagovarjal smer, nasprotno tedanji večini. Na splošno je nekoliko razširil ozke osebne spomine.

Pripoveduje stvarno in nazorno, veliko je liričnih opisov, jezik je izpiljen in oseben.

(O prvi knjigi glej Mladiko 1986, 80.)

GLASBA

Fabio Nieder: Kresnik

Naslov pričujočega zapisa bi se moral pravzaprav glasiti »Gostovanje Pro Arte Ensemble iz Graza v Kulturnem domu v Trstu«. Če pa naj dam prednost ustvarjanju pred poustvarjanjem, če naj izpostavim dejstvo, da je bila na koncertu izvajana noviteta mladega tržaškega avtorja, ki je o njej sam izjavil, da je nastala kot »doživeto vezilo slovenskemu narodu in slovenski kulturi«, potem je seveda jasno, zakaj namenjam osrednje mesto v članku Niedrovemu Kresniku (ne da bi zaradi tega ničesar odvezem drugemu tržaškemu avtorju, ki je bil prav tako isti dan na sporedu). »Kresnik, duh Kresne noči v slovenskih vaseh«, je skladba za klavir, 24 glasni zbor, dva otroška glasova, tolkala in igralca-glasbenika. Njen avtor Fabio Nieder, mlad, a že mednarodno uveljavljen skladatelj, učenec Giulia Viozzija, pianist in profesor na tržaškem konservatoriju, avtor komornih in simfoničnih del, ki so doživela že številne izvedbe v Grazu, Salzburgu, Parizu, v Severni Evropi, v Benetkah, Milanu in drugod, v Trstu pa le... redkokdaj. Kresnik je v prvi obliki doživel svojo praznizvedbo leta 1986 v Grazu, isti izvajalci (Pro Arte Ensemble) pa so v tržaškem Kulturnem domu 16. decembra 1987 omogočili krstno izvedbo druge predelane in dopolnjene enačice.

Avtor, ki se tudi sicer živo zanima za slovensko kulturo, se je že leta 1978 seznanil z belokranjsko kmečko pesmijo »Kresna noč«. Bogata slovenska ljudska zakladnica običajev in pesmi ob kresni noči ga je prevzela in tako je spoznal Kresnika, mitološko bitje, ognjevitega duha, ki ga je navdihnil za okoli 35 minut trajajočo, ritmično in kontrapunktično zapleteno, v sodobnem punkstilističnem slogu napisano in z vizualnimi učinki opremljeno skladbo, med katero pevci pojejo vsega skupaj sedem besed: »Bog daj dober večer« iz že omenjene ljudske pesmi in »Tropfen von Tief« (kaplje iz globine) iz spisov slikarja Paula Kleeja. Sam avtor pravi o tej nenavadni simbiozi: »Spojitev obeh besedil izraža hkrati sveti in posvetni značaj slovenskega praznika kresne noči«. Že ob prvem stiku s Kresnikom je poslušalcem jasno, da gradi sklada-

telj predvsem na ritmičnih parametrih. Nekakšen povezovalni element skladbe je v našem primeru prepariran klavir, ki pa seveda nastopa ne v običajni obliki romantičnega ekspresivnega instrumenta, ampak kot tolkalo z razširjeno paleto možnih zvokov (Obrobna pripomba: pianistov pristop do glasbe je bil morda nekoliko monoton in je skladbi odvzel nekaj njene plastičnosti). Ritmični ostinato vzorci kot izpolnitev časovne razsežnosti so zadnja leta tudi sicer nekakšna konstanta v Niedrovem ustvarjanju. »V mojih skladbah neenakomernost prevladuje nad enakomernostjo, zato je enakomerno udarjanje ritma zame nekakšna ponovno najdena tonika, nekakšna vrnitev v varno naročje domače hiše«, je izjavil sam skladatelj. Pri tem bi bilo zanimivo ugotoviti, koliko so na avtorja delovale spodbude t.i. minimalne glasbe, ene od struj sodobne postavantgarde.

Tržaški program ansambla Pro Arte so dopolnjevali svojevrsten koncert za rog in zbor Pavleta Merkuja z naslovom Ex Alchuini carminibus, Cantus supplex češkega sodobnika Mareka Kopelenta in Veni creator spiritus Krzysztofa Pendereckega, nekakšnega »klasika« sodobne glasbe. V vseh teh primerih gre za dela, ki jih na naših koncertnih odrih (tudi zaradi tehnične zahtevnosti) le redkokdaj slišimo. Merkujev Ex Alchuini carminibus je bil napisan za Zagrebški Bienale leta 1963 v svobodni serialni tehniki, ki prerašča okvir Schönbergovih pravil in dosega trenutke intenzivne ekspresivnosti. Prav tako nabit z emocionalno vsebino je tudi Kopelentov, v dramatičnem sodobnem zborovskem slogu (cluster) pisan Cantus. In še ena zanimivost: izvedba Veni creator spiritus K. Pendereckega je bila po vrsti druga v svetovnem merilu; torej dogodek, ki bi v manj zaprtem okolju kaj drugače odmeval!

Iz vsega do sedaj povedanega sledi, da smo bili 16. decembra v Kulturnem domu po zaslugi Glasbene matice priče izredno pomembnemu glasbenemu dogodku. Sam italijanski tržaški dnevnik je moral priznati, da je ansambel Pro Arte za en večer mesto izvlekel iz kulturnega provincializma, v katerem sicer ždi. In mislim, da se ne motim, če rečem, da je bil nastop te skupine, ki jo od vsega začetka vodi Karl Ernst Hoffman, eden izmed najbolj pomembnih podvigor Glasbene matice v

vsem njenem dosedanjem delovanju. Graški pevci, ki so specialisti za izvajanje sodobne zborovske glasbe, so skupno z instrumentalisti pokazali, kako pravzaprav izvajati sodobne skladbe, kako tudi emotivno pristopiti k navidez zgolj razumarsko sestavljenim glasbenim konstrukcijam. Istočasno je bila to priložnost za občinstvo, ki se je lahko na lastna ušesa prepričalo, da je ob dobrih izvajalcih mogoče sodobno glasbo ne le razumeti, ampak jo tudi v pravem pomenu besede uživati.

Sedaj pa še nekaj besed o odnosu tržaškega občinstva (tako slovenskega kot italijanskega) do podobnih prireditelj. V svoji naivnosti sem za rezervacijo sedeža telefoniral na Glasbeno matico že nekaj dni pred koncertom, misleč, da bo zaradi prenatrpanosti gledališča polovica poslušalcev ostala zunaj. Mimogrede: v Milanu se na primer ob takih priložnostih to redno dogaja. Ob pogledu na napol prazen parter in na skoraj povsem prazno galerijo Kulturnega doma pa mi je kmalu postalo jasno, da je bilo gostovanje graškega ansambla še ena priložnost, ki jo je tržaško občinstvo zamudilo. Dejstvo je, da so koncerti s podobnim programom v Trstu prava redkost. In koliko je Tržičanov, ki se bolj ali manj profesionalno ukvarjajo z glasbo! Če že ne živo zanimanje za praznizvedbo skladbe domačega tržaškega avtorja, bi vsaj neka osnovna intelektualna radovednost morala marsikoga pritegniti v koncertno dvorano. Ne, očitno še te radovednosti ni. Ni je niti pri onih, ki se ljubiteljsko ukvarjajo s petjem (tako cerkvenim kot posvetnim). Tudi če se velika večina naših zborov nikoli ne bo lotila zahtevnih skladb sodobnih mojstrov (saj to ni niti njihov namen), je obisk takega koncerta za vsakega zborovodjo in za vsakega pevca obogatitev, saj razširja njegovo glasbeno obzorje in omogoča bolj kritičen pristop do lastnega dela, ki je pogoj vsakega napredka. A očitno je problem tržaške (tudi slovenske) kulture še vedno problem Prešernove Nove pisarije. In diagnoza, ki jo je pred tolikimi leti o sodobnem povprečnem poslušalcu izrekel sicer v mnogočem sporni Theodor W. Adorno, je v Trstu danes še aktualna: bolje je pustiti ob strani, kar je novo in vznemirljivo, kar od poslušalca zahteva določen miselni napor, in se zadovoljiti z že poznanim, s tem kar zagotavlja že preizkušen užitek.

In še ena obrobna pripomba: od slovenskega glasbenega (pa ne samo glasbenega) Trsta bi si človek pričakoval toplejši sprejem in večje zanimanje za skladatelja, ki javno izjavlja, da slovenski kulturi »ne glede na katerokoli jezikovno pregrado, duhovno globoko pripada.«

Tomaz Simčič

Koncert Tržaškega okteta v Torontu

Posebne omembe vreden kulturni dogodek je bil koncert Tržaškega okteta v Torontu, 24. oktobra 1987 zvečer v dvorani in nato pri maši ob 10^h v cerkvi Brezmadežne v nedeljo, 25. oktobra.

Tržaški oktet je razmeroma »mlada« komorna glasbena skupina; v prvi zasedbi — pred sedemnajstimi leti, t. j. leta 1970, so bili njegovi člani Rafael Grgič, Nevo Hrvat, Vladimir Komar, Rudolf Stopar, Rudolf Žagar, Jadran Žerjal, Jordan Žerjal in Jurij Zonta. Prvi umetniški vodja je bil Ivan Sancin, za njim Sergij Radovič, nato Ubald Vrabec. Od 1975. do 1980. je oktet umolknil.

21. maja 1980 pa je obnovljeni Tržaški oktet nastopil pod novim umetniškim vodstvom Janka Bana, ki se mu je pridružil leta 1985 še Mirko Slosar. Sedaj ima oktet naslednjo zasedbo:

Prvi Tenor: Rudolf Stopar — Rudolf Žagar

Drugi Tenor: Vladislav Komar — Vinko Škerlavaj

Prvi Bas: Marko Arduini (bariton) — Vinko Milič (bariton)

Drugi Bas: Walter Kovačič — Boris Pangerc.

Tako je razumljivo, da nam je bilo delo te vokalne skupine skoraj neznano. A že pozdravna pesem — Aljaževa »Oj Triglav, moj dom« — na začetku koncerta in izven najavljenega programa, je pokazala, da gre za umetniško skupino, ki je ne samo pod odličnim, sposobnim in gotovim umetniškim vodstvom, marveč, da tudi vsakega posameznega izvajalca preveva ista miselnost in spontana disciplina. Zato je bil ta koncert obenem vseskozi mojstrski prikaz pevsko tehnične in teoretične dovršenosti brez odbijajočih manir posameznih članov, ki so se kljub šolanju ohranili v svoji naravni pristnosti, da so mogli zazveneti in izzveneti kot vseskozi čisto uglasena in zavestno sproti uglaševana enota. Verjetno si Tržaški oktet ni zastavil namena, a vendar nam

je dal svetel zgled, kakšno bodi delo ne samo poklicnih, marveč tudi — in predvsem — ljubiteljskih vokalnih skupin. Tudi ritmična in agogična gotovost in okretnost, poleg finih rubato učinkov slovenske glasbene romantičnosti nam je dala misliti, da je oktet vse izvajal, kakor je bilo v načrtih umetniškega vodstva, in bi bil mogel brez težave napraviti tudi drugače, če bi hotel. Tu pa že posegamo na področje okusa, kjer naj se neha razpravljanje, kakor pravi pregovor.

Če k temu dodamo še brezhibno izgovarjavo slovenskega knjižnega jezika ter slovenskih dialektnih posebnosti, klasično izgovarjavo latinščine, brez koketiranja z italijanskimi primesmi — kar bi bilo razumljivo in celo opravičljivo — poleg dovršene italijanščine ter posebne mehkoobe in napeva pravega španskega naglasa — vse to smo mogli preveriti v skladbah, obseženih v programu in izven njega, smo vsaj približno orisali umetniško zmogljivost Tržaškega okteta.

Mislím, da se ne motim, če gledam izbor koncertnega programa kot njihov umetniški »credo«. Čeprav nismo mogli imeti vpogleda v celotni razseg njihovega repertorija, je razvidno, da jim je kult vokalne polifonije na prvem mestu. To je trdna osnova tehnike, ki pa tudi brez dvoma vpliva na slog njihovega izvajanja. Ne plašijo se pa tudi nobene »moderne« skladbe, kjer mnogokrat brezobzirno iskanje kompozicijskih novosti zelo otežuje intonacijsko in ritmično izvedbo. Zdi se celo, da zanje te težave sploh ne obstoje.

Pri popoldanski nedeljski službi božji so izvajali za pristop motet »Domine Jesu Christe« (G. P. Palestrina). Po prvem berilu — namesto psalma — »Antifona« po vzhodnem obredu (P. I. Čajkovski); pri darovanju Dvoretškega »Iže heruvimi«; med in po obhajanju »Oče naš«, vzeti iz Trubarjeve pesmarice (1584), v priredbi M. Tomca, in motet »Cantate Domino« (H. L. Hassler) ter za konec »Mnogaja ljeta« iz vzhodnega obrednika.

Zgodnja ura gotovo ni najboljši čas za pevsko udejstvovanje, posebno še po napornem celovečernem koncertu, ki pa je bil le zaključek še napornejše predhodne koncertne turneje in koncertne dejavnosti v tednu bivanja v Torontu. In vendar izvedba tudi ob tej priliki ni bila nič manj sveža in dovršena. Že ti dve značilnosti, lastni umetniškimi izvajanjem te komorne vokalne

skupine, mi s svoje strani dokazujeta, da je Tržaški oktet na pravi poti, in mu je samo želeli dovolj volje in moči za nadaljnjo uspešno umetniško rast.

Jože Osana

P.S.: Oceno nam je iz Toronta poslal tamkajšnji muzikolog, glasbeni kritik in umetniški vodja prof. Jože Osana.

RAZSTAVE

Nova razstava v galeriji Tržaške knjigarne: Lojze Spacal, ob umetnikovi osemdesetletnici

V petek, 4. decembra, je bilo odprtje nove razstave tržaškega slikarja Lojzeta Spacala. Galerija Tržaške knjigarne je tako praznovala umetnikovo osemdesetletnico, pa čeprav nekoliko v zamudi, saj je rojstni dan obhajal 15. junija.

Spacal nas nenehno preseneča. Še ni zbledel spomin na krasni antološki razstavi v Pordenonu in Gorici — in niti ne omenjam drugih priložnosti, ko se je umetnik predstavil s svojimi deli — in že je pred nami nova razstava. Nova v pravem pomenu besede, saj so matrice in grafike pred nami nastale v zadnjem času, nekatere celo prav pred kratkim. Razstava je zato toliko bolj zanimiva in mikavna, saj priča o umetnikovem hotenju, da bi dalje ustvarjal, pa čeprav se je uspehov, nagrad in priznanj nabralo toliko, da bi ga lahko vse to zapeljalo v zadoščeni počitek. A umetnost ne priznava počitka, ne dopušča ga, komur je dana v dar ustvarjalnost. Ustvarjati pomeni — živeti, in živeti pomeni — ustvarjati. Tale prepusti sklep, se zdi, je umetnikov motto.

Spacala spremljam od začetka sedemdesetih let, od časa, ko smo se mi, dijaki, udeleževali njegovih tržaških razstav pod vodstvom profesorja Jožeta Peterlina. Dijaška razposajenost in veselje ned zamujeno peto in šesto uro — to ni bil najboljši pogoj za pravo umetniško doživljanje. A če smo se pri kaki drugi razstavi komajda ozrli tja k razobešenim slikam, če smo le čakali, da nas pomilostijo in smemo domov, smo ob Spacalu začutili posebno spoštovanje. Privlačnost. Ne znam si ju razlagati; še danes ne, kadar me prevzema podobno občutje, a si na vprašanje, kaj pravzaprav vidim v njegovih delih, ne (dalje na 4. strani platnic)

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

IZ PISEM BRALCEV

Pisem bralcev je čedalje več in to z različnimi odmevi na nekatere prispevke v ČUKu. Predlagajo različne rešitve in kritično popisujejo dogodke in pojave v življenju. ČUK ima omejen prostor. Ker zaradi tega vseh pisem ne more objaviti, želi predstaviti panoramo mnenj in odmevov in se je odločil, da nekatera po svoji čukovski presoji skrajša oziroma napravi iz njih izvlečke in jih objavi.

Eh, drugače bi morali reči, tov. Dolanc!

Mirko Bušigoj iz Nove Gorice se v svojem dopisu zaustavlja ob intervjuju, ki ga je imel član Sveta narodov Stane Dolanc na ljubljanski TV:

»... Ni me motilo, da je tov. Dolanc med intervjujem kadil, saj sem tudi sam strasten kadilec. No, mogoče bi bilo bolje, da ne bi ravno kazal, kakšne cigarete kadi, zakaj kakšen zlonamernež bi utegnil vzeti to kot reklamo. Prav tako me ni motilo, da je med intervjujem vprašal časnikarja Marinca, ali bi morda kavo. To se mi je zdelo celo ljubeznivo od njega. Kaj šele, da tako debel človek vstane izza mize in gre sam po skodelici, da sam postreže sebi in gostu. Vse to je bilo v redu. Tudi to, da tov. Dolanc ni pripisal sedanje krize v Jugoslaviji kakšnim skritim klerikalcem, kakor bi jo kakšen Kardelj, ali kakšnemu nevidnemu razrednemu sovražniku, kakor bi to naredil pokojni Tito. Tov. Dolanc je kar lepo rekel dreku drek (seveda kot minister ni rabil te besede, ampak smisel je bil ta). Tudi tega mu ne očitam, da ni za politični pluralizem, saj bi v tem primeru bilo z njegovo karijero fuč. Pač pa sem ga grdo pogledal, ko je rekel, da je proti tistim kritikom režima, ki trdijo, da je treba iz Jugoslavije napraviti »pravno državo«. Dolanc:

Mar mi nismo pravna država, mar nimamo ustave in predpisov? Jaz pa pravim: Eh, drugače bi bil moral reči, tov. Dolanc! Saj bi se na takšno PRAVNO ST lahko skliceval tudi Stalin. Mar Sovjetska zveza takrat ni imela svoje ustave? Pa še kakšno! In s kakšnimi paragrafi! S kakšnimi zagotovili o vseh mogočih svobodah — o svobodi govora, tiska, združevanja, vere in tako naprej. In ko ste zganjali Goli otok, tov. Dolanc, ali takrat Jugoslavija ni imela ustave in predpisov? Eno je ustavo imeti, tov. Dolanc, drugo pa jo je izvajati. Mogoče ne veste za hec, ki se je zgodil našemu primorskemu javnemu delavcu dr. Besednjaku. Bilo je po vojni v Beogradu. Bil je seveda aretiran, kot povečini vsi narodnjaki, od Beograda do Trsta. Ko so ga udbovci peljali dol po stopnicah, se je skliceval na ustavo, češ po ustavi nimate te pravice. Veste, kaj so mu odgovorili, tov. Dolanc? »Cepec, misliš, da smo jo napisali zate?« Sicer pa vam želim ne bom ravno rekel srečo, ampak recimo manj nesrečno, manj inflacijsko novo leto 1988...«

Iz oddaj RADIA KUKAVICA

(Povzeto po njenem biltenu »Poročila iz sanj«)

Trst, 1. januar: Ob izteku mandatne dobe predsedniku SKGZ Borisu Racetu, ki se je v boju za slovenske interese izkazal predvsem z vrsto bojevityh izjav na tržaške in rimske forume (na ljubljanske se je obračal z ustnimi izjavami na štiri oči), je padel predlog, da bi tretja slovenska univerza (zamejska) ustanovila zanj posebno katedro »Izjavologijo«.

Trst, 15. januarja: Na očitke, da je v intervjuju v ljubljanskem DELU stresal puhlice brez resnejše politične vsebine, je novi predsednik Klavdij Palčič menda izjavil, da je govoril predvsem kot slikar.

Ljubljana, 8. januarja: Da bi Socialistična zveza delovnega ljudstva — SZDL — dokazala, da ni »kavni nadomestek ZK«, kakor se glasi zlobna oznaka, ampak avtonomna politična formacija, ki hoče ohraniti pluralizem preddolomitske OF, je z novim letom sklenila ustanoviti v svojem okrilju Klub krščanskih socialistov.

Toronto, 5. januarja: Z onkraj oceana je prišla razveseljiva vest, da je bila v tem mestu ustanovljena ASM — Agencija za soljenje možganov —, ki naj soli pamet celotnemu slovenskemu nematičnemu prostoru, od Gorice do Buenos Airesa. ČUK želi agenciji čim večji solni pridelek!

Ljubljana, 1. januarja: Vodstvo slovenskih komunistov se je oddahnilo, ko so Slovenci šele po praznikih zvedeli iz DRUŽINE, da so celo Sovjeti v nekaterih pribaltskih republikah priznali božič kot dela prost dan.

POTRDILO

Spoštovano uredništvo, šele pred nekaj dnevi sem prebrala deveto številko Mladike in v rubriki PISMA naletela na odmev na moj člančič v Književnih listih Dela z dne 5. novembra 1987. Zapisnikar(ka) — podpisa ni, hrani ga uredništvo — končuje pismo takole: »Tvegam odgovor z vprašanjem: Je bil morda to časnikar Miro Opelt?«

Moj odgovor: Seveda. Miro Opelt. Saj svā se še lani ali predlanskim srečala in se prav prisrčno pozdravila na neki pred-

stavitvi, a ko sem pisala za KL tisto repliko, se nisem in nisem mogla spomniti njegovega imena. Samo imena. Saj sta njegova prijaznost in požrtvovalnost neizbrisni.

S spoštovanjem in srečno v letu 1988.
Jolka Milič

RTV LJUBLJANA

Po ljubljanski televiziji so v ponedeljek, 16. novembra, zvečer v informativni oddaji predstavili nekatere sedeže radijskih in televizijskih postaj. Med drugimi je šef italijanskega programskega oddel-

ka RAI v Trstu omenil, da oddaja ta sedež tudi preko 12 ur programa dnevno v slovenščini (tako je rekel: SLOVENŠČINI). V podnaslovljenem tekstu pa smo lahko brali, da oddaja Radio Trst A v JUGOSLOVANŠČINI. Lapsus ali kaj drugega?

Tudi sicer so nekateri argumenti v tej oddaji bili precej šibki. Odgovorili so na primer, da letos še ne bodo oddajali religioznega programa in posebej ne polnočnice, ker samo devet televizijskih postaj oddaja božično mašo opolnoči...

(Podpis)

LISTNICA UPRAVE

Nove cene za leto 1988 so navedene na II. strani platnic.

Številni bralci ste že pohiteli s poravnano naročnino 1988; mnogi ste znesku dodali še dar za revijo. Tu objavljamo prvi seznam **PODPORNIKOV MLADIKE**, ki so naročnino krepkeje zaokrožili navzgor:

PODPORNO NAROČNINO so nakazali:

Ela Schart, Nabrežina, 40.000 Lir
Ivan Brecelj, Devin, 30.000 Lir
Karlo Čok, Lonjer, 50.000 Lir
Mirka Košuta Cvijovič, Sv. Križ, 35.000 Lir
Pavel Zlobec, Milje, 30.000 Lir
Filip Vidmar, Anglija, 50.000 Lir
Kristina Maganja, Trst, 32.000 Lir
Terezika Srebrnič, Gorica, 40.000 Lir
Rudi Mlakar, Gorica, 30.000 Lir
Benjamin Černic, Vrh, 30.000 Lir
Jurij Slokar, Trst, 50.000 Lir
Oskar Simčič, Gorica, 30.000 Lir
Albin Germek, Kontovel, 30.000 Lir
Marija Brecelj, Sesljan, 30.000 Lir
Franc Močnik, Gorica, 30.000 Lir
Marija Bratina, Gorica, 30.000 Lir
Dalka Smotlak, Mačkolje, 30.000 Lir
Marija Antonič, Devin, 40.000 Lir
Remo Devetak, Sovodnje, 35.000 Lir
Marko Brajnik, Gorica, 30.000 Lir
družina Kakeš, Nabrežina, 38.000 Lir
Bogomir Špacapan, Gorica, 30.000 Lir
Franc Malalan, Vejna, 100.000 Lir
Žarko Škerlj, Mačkolje, 30.000 Lir
Xenia Levak, Trst, 30.000 Lir
Marija Žvokelj, Gorica, 50.000 Lir
Jože Fajdiga, Gorica, 44.000 Lir
Niko Klanjšček, Gorica, 40.000 Lir
Ivo Kralj, Slivno, 30.000 Lir
Vera Hmeljak, Trst, 40.000 Lir

Justina Slavec, Boršt, 35.000 Lir
Stanislav Soban, Trst, 40.000 Lir
Zlodka Tavčar, Devin, 35.000 Lir
Lucijan Drole, Gorica, 30.000 Lir
Franciška Hladnik, Gorica, 30.000 Lir
Ivan Černic, Opčine, 40.000 Lir
Tine Franceschi, Trst, 40.000 Lir
N. N., Trst, 100.000 Lir
Željka Simčič, Gorica, 50.000 Lir
Kazimir Humar, Gorica, 30.000 Lir
družina Repinc, Opčine, 40.000 Lir
Marija Prucar, Trst, 50.000 Lir
Marijan Slokar, Trst, 50.000 Lir
Lojze Burjes, ZDA, 50 kan. dolarjev
Marija Šibelja, Francija, 50.000 Lir

DAROVİ ZA TISKOVNİ SKLAD MLADIKE:

Ciril Korsič 5.000 lir, Zvonko Simčič 1.000 lir, Branko Slavec 3.000 lir, Anton Prinčič 1.000 lir, Otilija Štrajn 5.000 lir, Patrizia Kovacich 3.000 lir, Andrea Macuzzi 3.000 lir, Bruno Tavčar 3.000 lir, Ema Škabar 3.000 lir, Davorin Devetak 5.000 lir, Vida Legiša 3.000 lir, Livija Furlan Cotič 3.000 lir, Anton Briščak 3.000 lir;
M. Š. iz Trsta daruje 100.000 lir za Mladiko in 100.000 lir za Slovensko prosveto; Neva Fonzari iz Tržiča daruje 50.000 lir za Mladiko;
J. Č. iz Gorice daruje 30.000 lir za Mladiko.

DAROVİ V SPOMIN

Ob obletnici smrti Ludvika in Bože Pirc darujejo svojci v njun spomin: 50.000 lir za Mladiko, 40.000 lir za Černetov sklad in 40.000 lir za katoliški tisk.

Vsem, ki ste s podporno naročnino in darom izkazali naklonjenost naši reviji, se prisrčno zahvaljujemo.

Nova razstava v galeriji Tržaške knjigarne...

morem prepričljivo odgovoriti. Ne maram govoriti retorično: v Spacalu je naš Kras. Koliko slikarjev si je prisvojilo to krpo zemlje in jo mitiziralo, kovalo v zvezde. Koliko jih je prisluhnilo vzdihom skope prsti, votlim korakom po gmajni, zavijanju burje med drevesjem! Krasu so ukradli barve: rujno rdečo, borovo zeleno, kamnito belo. A vse to jim še ni dalo tega, kar ima v oblasti Spacal.

V čem je njegova skrivnost?

Mislím, da je ne gre iskati v literarnosti oz. pripovednosti njegovih del. Tu di ne strogo v kaki sporočilnosti, ki bi bila sama sebi namen.

mladika v vsako slovensko družino

Spacal je predvsem mojster likovnega izražanja. Odkril je govorico, ki je izvirna in samosvoja, dovolj nova, a tudi dovolj preizkušena, da vsakič učinkuje. Od slikarja zahteva ta govorica veliko potrpežljivost in ljubezen, takó da ni nič, prav nič, prepuščeno naključju. Nič ni v Spacalovih slikah neizdelanega, pretiranega, kričečega. V dolgem procesu nastajanja, v katerem se je izhodiščna misel uresničila, se je likovnost izbistrila, poenostavila in našla obliko v skrajni bistvenosti elementov. Pri tem se ni odpovedala barvnosti, pa čeprav je bila vedno stroga v izbiranju. Sama čistost, brez mešanja, odločnost in ži-vost.

Danes, po petnajstih letih od prvega stika s slikarjem, po številnih obiskih razstav in listanju razkošnih monografij — isti čar, nekakšna domačnost, a hkrati neizrekljiva skrivnostnost.

Tokrat je Spacal ves pravljíčen in svež. Ne mara nas spominjati na talce, Rižarno, okrvavljene kraške kamne ali industrijska predmestja, perice, čolne... podaril nam je prostor za polet domišljije, za življenjsko radost in sproščeno-st.

Magda Jevnikar

*Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost*

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 040 / 54390

Dom in delavnica:

Ulica Damiano Chiesa, 91 - Telefon 040 / 571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!